

**SOCIALINIŲ MOKSLŲ KOLEGIJA
FINANSŲ IR LOGISTIKOS KATEDRA
FINANSŲ APSKAITOS STUDIJŲ PROGRAMA**

LEIDŽIAMA GINTI
Katedros vedėja
Viktorija Palubinskienė

(parašas)

(data)

**ATSISKAITYMŲ SU TIEKĖJAIS IR PIRKĖJAIS APSKAITA UAB
„BANDELĖ“**

Baigiamasis darbas

Darbo autorius
Lina Daugintienė

(parašas)

Darbo vadovė
lekt. Audronė Meškelienė

(parašas)

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas baigiamasis darbas „Atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais apskaita įmonėje „Bandelė““ yra:

1. Atliktas savarankiškai ir nėra pateiktas Kolegijos kitų studijų programų bei kursų studentams.
2. Nebuvo naudotas kitoje kolegijoje, universitete ar kitose mokslo institucijose Lietuvoje ir užsienyje.
3. Nėra nuorodų į kitus darbus, jeigu jie nėra nurodyti darbe.
4. Pateikiamas visas panaudotos literatūros sąrašas.

(parašas)

(studento vardas, pavardė)

TURINYS

SANTRAUKA.....	4
SUMMARY	5
ĮVADAS.....	6
1. MOKSLINĖS LITERATŪROS ANALIZĖ.....	8
1.1. Atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais esmė.....	8
1.2. Atsiskaitymų formos ir rūšys.....	9
1.3. Atsiskaitymų organizavimas	15
1.4. Atsiskaitymų apskaitos ypatumai	17
1.5. Atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais efektyvumo vertinimas.....	23
2. TYRIMO DIZAINAS.....	25
2.1. Tyrimo eigos pristatymas	25
2.2. UAB „Bandelė“ veiklos pristatymas	25
3. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS	29
3.1. Atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais organizavimas UAB „Bandelė“	29
3.2. Atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais efektyvumo vertinimas.....	30
3.3. Atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais apskaitos UAB „Bandelė“ analizė	35
IŠVADOS	40
REKOMENDACIJOS	42
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	43
PRIEDAI	46

SANTRAUKA

Baigiamojo darbo tema – atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais apskaita įmonėje „Bandelė“. Atsiskaitymų tvarkos nustatymas yra labai svarbus, nes nuo jo dažnai priklauso įmonė veiklos efektyvumas bei santykiai su kitais ūkio subjektais. Tinkamo atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais valdymo pagrindas – tvarkinga atsiskaitymų apskaita. Tik teisingai užfiksuotos atsiskaitymų operacijos atvaizduoja tikrąją įmonės padėtį ir užtikrina efektyvų atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais valdymą. Dėl šios priežasties geras atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais apskaitos išmanymas yra labai svarbus ir aktualus.

Baigiamojo darbo objektas – atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais apskaita UAB „Bandelė“.

Baigiamojo darbo tikslas – išanalizuoti UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais apskaitą.

Baigiamojo darbo uždaviniai: Apibrėžti atsiskaitymų esmę, reglamentavimą ir rūšis. Teoriškai pagrįsti atsiskaitymų organizavimo, apskaitos ir efektyvumo vertinimo ypatumus. Įvertinti atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais organizavimą UAB „Bandelė“. Išanalizuoti UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais apskaitos procesą. Įvertinti UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais valdymo efektyvumą.

Baigiamojo darbo metodai: mokslinės literatūros, teisės normų analizė, įmonės dokumentų analizė.

Tyrimas atskleidė, kad UAB „Bandelė“ pirkėjų įsiskolinimuose įšaldyta didelė dalis įmonės turto, nes pirkėjų įsiskolinimas sudaro trečdalį viso įmonės trumpalaikio turto. Įmonės įsiskolinimas tiekėjams taip pat yra viena didžiausių bendrovės trumpalaikių įsiskolinimų dalių. Vidutinė pirkėjų atsiskaitymo trukmė 2016 metais sudarė 71 dieną, o tai yra daug ilgiau, nei įmonės nustatytas atsiskaitymo terminas su klientais. Nepakankama sąskaitų apmokėjimo kontrolė neigiamai veikia atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais efektyvumą, nes, kaip parodė finansinis ciklas, daugiau kaip 66 proc. veiklos ciklo bendrovė apmoka savo lėšomis. Įmonė atsiskaitymų su pirkėjais apskaitai naudoja 2411 Pirkėjai sąskaitų plano sąskaitas. UAB „Bandelė“, vykdydama atsiskaitymų su tiekėjais apskaitą, paprastai naudoja tokias sąskaitas: 2021 Išankstiniai apmokėjimai tiekėjams, 2435 Atskaitingi asmenys, 443 Skolos tiekėjams.

Raktiniai žodžiai: atsiskaitymai, apskaita, tiekėjai, pirkėjai, abejotina skola, atskaitomybė.

SUMMARY

The topic of final thesis is “The accounting of company “Bundelev” settlements with suppliers and customers. Settlement procedure setting is very important, because it often depends on the company's efficiency and relationships with other entities. Proper settlement with suppliers and customers management framework is the tidy settlement accounting. Only correctly recorded settlement transaction represents the true situation and ensure efficient management of settlement with buyers and suppliers. For this reason, a good knowledge of settlement with buyers and suppliers accounting is very important and relevant.

The object of final work is accounting of settlements with customers and suppliers in JSC "Bundelev".

The goal of final work is to analyze the accounting of JSC "Bundelev" settlements with buyers and suppliers

The tasks of final work: Defining the essence of the settlement, its regulatory and kinds. Theoretically justify the organization, accounting and evaluation of settlements. Analyze the accounting process of JSC "Bundelev" settlements with suppliers and buyers. Evaluate the management of Settlements with suppliers and customers in JSC "Bundelev".

The methods of final work: analysis of scientific literature, analysis of company documents.

The study revealed that in the JSC "Bundelev" trade receivables are frozen the large part of the company's assets, because it consists the third of the company's current assets. Company debt to suppliers is one of the largest parts of the company's current debt also. The average duration of customer billing in 2016 amounted to 71 days, which is much longer than the company's established payment terms with customers. Inadequate control bill payment adversely affects the efficiency of settlement with suppliers and customers, because, as demonstrated by the financial cycle, more than 66 percent. operating cycle shall be borne by the company at his own expense. Company for accounting of settlements with buyers uses the 2411 Buyers account. UAB "Bundelev" for accounting of settlements with suppliers typically use such accounts: 2021 Prepayments to suppliers 2435 Reporters and 443 Debts to suppliers.

Key Words: payments, accounting, customers, suppliers, doubtful debts, accountability.

IVADAS

Temos aktualumas. Įvairaus pobūdžio atsiskaitymai versle naudojami jau daugelį metų. Pagrindinė atsiskaitymų santykių susidarymo priežastis – prekinės operacijos, bet pasitaiko atvejų, kai jie susidaro ir dėl kitų priežasčių. Nuo to, kaip sutvarkyta atsiskaitymų tarp ūkio subjektų sistema, priklauso labai daug kas – net verslo plėtojimo sėkmė, nes kiekvienos įmonės veiklos pagrindas yra pinigų cirkuliacija. Už parduotas prekes ar paslaugas įmonė gauna pinigus, kuriuos sumoka žaliavų teikėjams, darbuotojams ir kt. Pinigų gavimo momentas yra labai svarbus, nes tiek pirkėjas, tiek pardavėjas stengiasi kuo ilgiau išlaikyti juos savo rankose, kad pasinaudodamas šiais pinigais, galėtų uždirbti kuo daugiau pelno. Taigi, atsiskaitymų tvarkos nustatymas yra labai svarbus, nes nuo jo dažnai priklauso įmonė veiklos efektyvumas bei santykiai su kitais ūkio subjektais. Tinkamo atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais valdymo pagrindas – tvarkinga atsiskaitymų apskaita. Tik teisingai užfiksuotos atsiskaitymų operacijos atvaizduoja tikrąją įmonės padėtį ir užtikrina efektyvų atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais valdymą. Dėl šios priežasties geras atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais apskaitos išmanymas yra labai svarbus ir aktualus.

Baigiamojo darbo problema. UAB „TNS LT“ 2015 metų pavasarį atlikto tyrimo duomenimis 67 proc. šalies bendrovių apmokėjimus už prekes ir paslaugas gauna pavėluotai. Tai įmones veda prie apyvartinių lėšų stygiaus ir sukelia papildomų sunkumų verslui. Siekiant sumažinti skolų neatgavimo riziką, o tuo pačiu ir apyvartinių pinigų stygiaus riziką, tikslinga tinkamai valdyti atsiskaitymus. Norint teisingai valdyti atsiskaitymus, kyla problema, kaip parinkti gerus atsiskaitymų apskaitos metodus ir registruoti atsiskaitymų operacijas apskaitoje.

Probleminiai klausimai:

- Kaip turi būti organizuotas atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais procesas?
- Kaip turi būti organizuota atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais apskaita, palengvinant atsiskaitymų valdymą?
- Kaip galima įvertinti atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais efektyvumą?

Baigiamojo darbo objektas – atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais apskaita UAB „Bandelė“.

Baigiamojo darbo tikslas – išanalizuoti UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais apskaitą.

Baigiamojo darbo uždaviniai:

1. Apibrėžti atsiskaitymų esmę, reglamentavimą ir rūšis.
2. Teoriškai pagrįsti atsiskaitymų organizavimo, apskaitos ir efektyvumo vertinimo ypatumus.
3. Išanalizuoti UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais apskaitos procesą.

4. Įvertinti UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais valdymo efektyvumą.

Baigiamojo darbo metodai: mokslinės literatūros, teisės normų analizė, įmonės dokumentų analizė.

Baigiamojo darbo struktūra. Darbas susideda iš 3 dalių. Pirmoje darbo dalyje atliekama teorinė temos analizė. Remiantis moksliniais šaltiniais ir teisės aktais, suformuluota atsiskaitymų esmė, apibrėžtos jų formos ir rūšys. Be to čia analizuojamas atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais organizavimas. Pirmoje darbo dalyje taip pat didelis dėmesys skirtas atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais apskaitos ypatumų nagrinėjimui. Remiantis moksliniais šaltiniais, apibūdinami pirminiai apskaitos dokumentai, susiję su atsiskaitymų apskaita, analizuojamos sąskaitų korespondencijos. Atlikus teorinę temos analizę pereinama prie tyrimo dizaino, kur apibūdinama tyrimo eiga ir pristatoma įmonė, kurioje buvo atliekamas tyrimas. Atlikto tyrimo rezultatai analizuojami trečiojo darbo dalyje. Šioje dalyje pirmiausia analizuojama atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais tvarka UAB „Bandelė“. Remiantis įmonės apskaitos politika ir pasirašytais sutartimis apibrėžiamos atsiskaitymų terminai ir tvarka. Toliau pereinama prie atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais analizės. Remiantis įmonės finansine atskaitomybe įvertinami įmonės pirkėjų įsipareigojimai ir skolos tiekėjams, analizuojama, kaip kito šios sumos, kokia buvo jų struktūra. Paskutiniame trečios dalies poskyryje atliekama konkrečių ūkinių operacijų, susijusių su atsiskaitymais su tiekėjais ir pirkėjais, registravimo apskaitoje analizė. Apibendrinant atliktą analizę, darbo pabaigoje suformuluotos išvados ir pasiūlymai.

Studijų rezultatai.

1. Taikyti žinias apie finansų sistemos sandarą, jos organizavimo ir veikimo principus, LR bei tarptautinius teisės aktus, susijusius su finansų sistema;
2. Kaupti, sisteminti ir analizuoti ūkio subjektų veiklos duomenis, taikant informacijos apdorojimo sistemas;
3. Tvarkyti ūkio subjekto apskaitą taikydamas nacionalinius ir tarptautinius apskaitos standartus;
4. Parengti mokestines, statistines ir kitas finansines ataskaitas bei profesionaliai pateikti finansinę informaciją vidiniams ir išoriniams vartotojams, tiek valstybine, tiek užsienio kalbomis;
5. Planuoti įmonės finansinę veiklą, atsižvelgiant į besikeičiančią verslo aplinką bei įmonės strateginius tikslus;
6. Įvertinti ūkio subjekto veiklos finansinę būklę finansų valdymo sprendimams priimti;
7. Kitiškai vertinti įmonės turimų išteklių valdymo metodus ir būdus bei teikti pasiūlymus įmonės veiklos efektyvumui didinti;

1. MOKSLINĖS LITERATŪROS ANALIZĖ

1.1. Atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais esmė

Visos įmonės, vykdydamos vienokią ar kitokią veiklą, susiduria su atsiskaitymų organizavimo problemomis. Atsiskaitymai vykdomi tiek perkant prekes ar paslaugas, tiek jas parduodant. Siekiant, kad klientai laiku apmokėtų sąskaitas, o su teikėjais būtų palaikomi geri ryšiai, svarbu stengtis organizuoti efektyvią atsiskaitimų sistemą. Šioje darbo dalyje teoriškai pagrindžiama atsiskaitymų esmė, išskiriamos jų rūšys ir formos ir apibrėžiama, kaip verslo įmonėje turi būti efektyviai organizuojamai atsiskaitymai su pirkėjais ir tiekėjais.

Esminis bet kokios komercinės veiklos požymis yra jos atlygintinumas, t. y. pirkėjo arba veiklos užsakovo prievolė atsiskaityti su pardavėju arba veiklos vykdytoju (Šatas, 2006). Sumanjeet S. (2009) teigia, kad atsiskaitymai yra neatskiriama bet kokios komercinės veiklos dalis.

Atsiskaitymų santykiai dažniausiai susidaro dėl prekinų operacijų, tačiau gali susidaryti ir dėl kitų priežasčių. Atsiskaitymų pagrindu gali būti įstatymai, numatantys įmonių prievolės socialinio draudimo įstaigoms, atsiskaitymai už darbuotojams mokamą socialinį draudimą, prievolės valstybės išdui, taip pat juridinių asmenų pelno mokestis, kelių fondo mokestis ir kiti. Vaškelaitis V. (2001) pabrėžia, kad verslo plėtros sėkmė didele dalimi priklauso nuo to, kaip sutvarkyta atsiskaitymų tarp ūkio subjektų sistema. Autorius paaiškina, kad vėluojantys atsiskaitymai ne tik sutrikdo įmonės veiklą, bet ir gali sukelti didelių nuostolių. Vėluojant pirkėjams atsiskaityti įmonė iškarto jaučia pinigų trūkumą. Be to, sutrikę atsiskaitymai gali sukelti tiekėjų pasitikėjimo praradimą, be to, sumažėja jos galimybės gauti paskolą.

Atsiskaitymų samprata įvairių autorių yra apibrėžiama nevienodai. Pasak Valužio K. (2001) atsiskaitymai – tai piniginių santykių išraiška, atsiskaitant už parduotas prekes ar produkciją, suteikus patarnavimus, taip pat atsiskaitant už įsigytą bet kokios rūšies turtą, medžiagas ar gautas paslaugas (p. 47). Prapiestis J. (2002) pateikia kiek kitokį apibrėžimą. Autoriaus teigimu, „atsiskaitymas – grynųjų pinigų sumokėjimas ar lėšų pervedimas per banką, kuriuo įvykdomas vieno asmens (mokėtojo) piniginis įsipareigojimas kitam asmeniui (gavėjui) už pateiktas prekes, atliktus darbus, suteiktas paslaugas“. Šatas J. (2006), nagrinėdamas atsiskaitymų esmę, išskiria atsiskaitymus siaurąja ir plačiąja prasme. Autorius nurodo, kad siauresne prasme atsiskaitymų sąvoka vartojama, kaip atsilyginimas vien pinigais, o platesne prasme – atsilyginant bet kokiomis vertybėmis, įskaitant ir materialųjį turtą.

Analizuojant mokslinę literatūrą pastebėta, kad kai kurie autoriai (Šatas, 2006; Buckiūnienė, 2013) sutapatina mokėjimų ir atsiskaitymo sąvokas, tačiau kiti autoriai pabrėžia, kad šios sąvokos

nėra visai tapačios. Civilka M. ir kt. (2004) pažymi, kad atsiskaitymai papildo mokėjimų sampratą. Autoriai paaiškina, kad mokėjimas yra tik vienas iš atsiskaitymo būdų, t. y. piniginis atsiskaitymas. Tokiu būdu paaiškėja, kad teisine prasme atsiskaitymai apibrėžiami kaip pasižadėjimas kreditoriui perduoti jam pinigus. Tokios nuomonės galima priėti vertinant žodžių „mokėti“ ir „atsiskaityti“ aiškinimus. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne (2012) žodis „mokėti“ aiškinamas taip „duoti pinigus atsilyginant už gaunamą daiktą, atliktą darbą ir pan.“ Tuo tarpu „atsiskaityti“ aiškinama, kaip suvesti sąskaitas, atsilyginti, atsimokėti. Lyginant žodyne pateiktus apibrėžimus paaiškėja skirtumas tarp mokėjimo ir atsiskaitymo sąvokų. Mokėjimas yra baigtinis atsiskaitymo veiksmas arba vienas iš veiksmų, nes atsiskaityti galima ne tik pinigais, bet ir kitomis vertybėmis arba paslaugomis. Visa tai parodo, kad atsiskaitymo sąvoka yra platesnė, nei mokėjimo.

Atsiskaitymų įgyvendinimas yra griežtai reglamentuojamas ir kontroliuojamas visose šalyse, nes susijęs su vertybių perleidimu. Lietuvoje pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys atsiskaitymus tarp ūkio subjektų, yra LR civilinis kodeksas (2000) ir LR mokėjimų įstatymas (1999).

Apibendrinant galima teigti, kad atsiskaitymai suprantami, kaip atlyginimas už suteiktas prekes ir paslaugas, paprastai atliekamas pinigais. Tinkamas atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais organizavimas bei įsipareigojimų apskaita yra labai svarbūs bet kuriam ūkio subjektui. Taip yra dėl to, kad nuo įsipareigojimų valdymo dažnai priklauso bendrovių mokumo būklė, santykiai tarp ūkio subjektų ir pan. Siekiant išsamiau išanalizuoti atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais organizavimo būdus tarp ūkio subjektų ir jų įsipareigojimų valdymą, tikslinga aptarti atsiskaitymų formas ir rūšis.

1.2. Atsiskaitymų formos ir rūšys

Priklausomai nuo to, koku būdu ir naudojant kokias priemones įgyvendinami atsiskaitymai su tiekėjais ir pirkėjais, išskiriamos įvairios atsiskaitymų formos ir rūšys. LR Civiliniame kodekse (2000) išskirtos dvi atsiskaitymų rūšis: atsiskaitymas grynais pinigais ir atsiskaitymas negrynais pinigais.

Gryniesiems pinigais yra viena seniausių mokėjimo formų. Mazzotta B. ir Chakravorti Bh. (2014) vadina grynuosius klasikine atsiskaitymų priemone. Autoriai paaiškina, kad gryniesiems – tai materialiai įkūnyta pinigų vertė. Šatas J. (2006) nurodo, kad mokėjimas grynais pinigais suprantamas kaip tiesioginis atsiskaitymo būdas. Autorius paaiškina, kad mokant grynais atsiskaitymo ir mokėjimo laikas sutampa. LR mokėjimų įstatyme (1999) nurodyta, jog mokėjimai grynaisiais pinigais atliekami mokėtojo ir gavėjo susitarimu nustatytomis sąlygomis ir tvarka. Tokiu būdu paaiškėja, jog atsiskaitymai grynaisiais pinigais nėra griežtai reglamentuojami ir yra mokėtojo ir gavėjo susitarimo reikalas.

Svarbu pabrėžti, kad daugelyje šalių atsiskaitymo grynais pinigais būdas naudojamas iš esmės fizinių asmenų atsiskaitymams. Lietuva nėra išimtis ir LR civilinis kodeksas (2000) numato, kad atsiskaitymai dalyvaujant fiziniams asmenims, kurie nesiverčia ūkine komercine veikla, gali būti atliekami grynaisiais pinigais, neribojant sumos, arba negrynaisiais pinigais. Tačiau juridinių asmenų atsiskaitymų sistema nėra išimtis, nes faktiškai šiuo metu Lietuvoje nedraudžiama juridiniams asmenims atsiskaityti tarpusavyje grynais pinigais, o atsiskaitymų suma taip pat nėra ribojama. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad Lietuvoje šiuo metu svarstomos šios teisės normos pataisos, kurios, jei bus priimtose, įpareigos fizinius ir juridinius asmenis atsiskaityti negrynais pinigais, jei mokama suma viršys nustatytą ribą (Gudavyčius, 2015). Praėjusių metų pavasarį Seime buvo svarstoma idėja leisti grynaisiais atsiskaityti iki 5 tūkst. eurų, nors iš pradžių Lietuvos bankas teikė griežtesnį variantą: verslininkams - iki 5 tūkst. eurų, o gyventojams – 3 tūkst. eurų. Tačiau šios pataisos po svarstymų komitetuose į plenarinių posėdžių salę nebepateko (Balčiūnaitė, 2017).

Daugelis ekonomistų (Šapoka, Palionis ir kt.) atsiskaitymų grynaisiais pinigais ribojimą laiko svarbia šesėlinės ekonomikos mažinimo priemone, todėl, jų nuomone, įstatymo įsigaliojimas užtikrintų skaidresnę juridinių asmenų veiklą ir mažintų šalies šesėlinės ekonomikos mastus. Kita vertus, Lietuvos laisvos rinkos instituto atliktas tyrimas (2015) įrodo nepakankamą šios priemonės efektyvumą. Tyrimo autoriai nurodo, kad ES 15 šalių taiko atsiskaitymų grynais pinigais ribojimą. Statistika apie šesėlinę ekonomiką šiose šalyse neparodo, kad šesėlinės ekonomikos yra mažiau, ar kad ji mažėja greičiau tose ES šalyse, kuriose ribojami atsiskaitymai grynaisiais. Be to tyrinėtojai priduria, kad atsiskaitymų grynaisiais ribojimas gali atvirkščiai padidinti šesėlį. Mokslininkai (Lietuvos laisvos rinkos instituto atliktas tyrimas, 2015), besiremiami šesėlinės ekonomikos Europoje ataskaitos rezultatais, pažymi, kad apie du trečdalius nelegaliai uždirbamų pajamų yra išleidžiama oficialiai, t. y. sumokant PVM ir kitus mokesčius. Įvedus apribojimą atsiskaityti grynaisiais, užuot didelę dalį šesėlyje uždirbamų pajamų išleisus legaliai, t. y. sumokant mokesčius, bus ieškoma būdų kaip nelegaliai uždirbtus pinigus ir išleisti nelegaliai ar užsienyje. Taip grynųjų pinigų apribojimas siekiant sumažinti šesėlį gali turėti priešingą rezultatą: mažesnė dalis nelegaliai uždirbamų pinigų bus išleidžiama legaliai sumokant mokesčius.

Atsiskaitymas grynaisiais pinigais turi privalumų ir trūkumų. 1.1 lentelėje pateikti privalumai ir trūkumai leidžia daryti prielaidą, kad atsiskaitymas grynaisiais pinigais turi daugiau trūkumų nei privalumų. Nors įmonės bei organizacijos ir gali atsiskaitinėti grynaisiais, šios atsiskaitymo formos populiarumas pastaruoju metu mažėja. Vaškelaitis V. (2001) nurodo, kad atsiskaitymai grynaisiais pinigais dažniausiai taikomi mažmeninėje prekyboje, paslaugų sferoje. Mazzotta B. ir Chakravorti Bh. (2014) atsiskaitymus grynaisiais pinigais prilygino informacijos apsikeitimo būdui. Autoriai teigia, kad gryniesi pinigai yra lengvai pakeičiami skaitmenine forma, t. y. negrynaisiais pinigais.

1.1 lentelė. **Atsiskaitymo grynaiss pinigais privalumai ir trūkumai**

Privalumai	Trūkumai
Galimybė pinigus gauti iškart ir jais disponuoti; Galimybė atsiskaityti neidentifikuojant tapatybės; Yra nemokamas, tuo tarpu, kai atsiskaitant negrynais tenka mokėti komisinius bankui. Tinkamas visiems nepriklausomai nuo amžiaus ir banko sąskaitos turėjimo;	Nepatogu mokėti dideles sumas; Skaiciavimas reikalauja atidumo ir laiko Egzistuoja vagystės grėsmė; Yra grėsmė gauti „padirbtus“ pinigus, kurie sunkiai atskiriami nuo kitų; Galima pajamų slėpimo galimybė, kas nenaudingai valstybei;

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Vaškeltais V. (2001); Mazzotta B., Chakravorti Bh. (2014); Šatas J. (2006); Poteet J., Purches F. (2011).

Nors daugelis mokslininkų sutinka, kad atsiskaitymų grynaissiais pinigais populiarumas mažėja dėl jų trūkumų, tačiau, kaip nurodo Poteet J. ir Purches F. (2011), atsiskaitymas grynaiss pinigais vis dar dominuoja daugelyje šalių. Autoriai pateikia tyrimų duomenis, kurie byloja apie tai, jog mažiau ekonomiškai išsivysčiusiose šalyse atsiskaitymai grynaiss sudaro nuo 90 iki 99 proc. visų atsiskaitymų sumos. Prie šių šalių autoriai priskiria Rusiją, Lenkiją, Italiją, Indoneziją, Meksiką ir kt. Tuo tarpu labiau ekonomiškai išsivysčiusios šalys aktyviau naudoja atsiskaitymus negrynais pinigais ir jose atsiskaitymai grynaiss pinigais sudaro nuo 47 iki 70 proc. Vidutiniškai Europoje mokėjimai grynaiss pinigais sudaro apie 80 proc. atsiskaitymų rinkos.

Nors gryniesi pinigai turi daug privalumų ir vis dar yra populiariausia atsiskaitymo forma, ne visais atvejais banknotų ir monetų naudojimas yra patogus ir praktiškas. Pastaraisiais dešimtmečiais sparčiai plinta alternatyvios mokėjimo priemonės, pagrįstos elektroniniu lėšų pervedimu. Prie tokių mokėjimo priemonių priskiriami kredito pervedimai, tiesioginis debetas, mokėjimai kortelėmis, elektroniniai pinigai ir perlaidos. Čekis taip pat laikomas mokėjimo negrynaisiais pinigais priemone, tačiau ji turėtų būti pakeista pažangesniais, labiau automatizuotais produktais (Šatas, 2006).

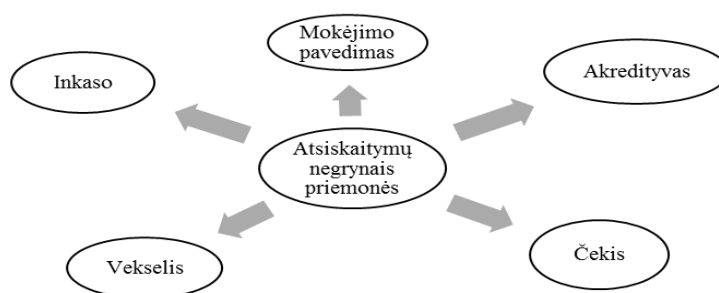
Atsiskaitymai negrynaisiais pinigais vykdomi perkeltant pinigines lėšas iš vienos įmonės atsiskaitomosios sąskaitos į kitos įmonės atsiskaitomąją sąskaitą. Grynujų pinigų apyvarta pakeičiama bankų įrašais. Atsiskaitymų negrynais pinigais tvarką reglamentuoja LR mokėjimų įstatymas (1999). Bankai įmonių pinigines lėšas apskaičiuoja jų sąskaitose, į jas įrašo gaunamas lėšas, įmonių nurodymu perveda arba išduoda iš sąskaitų pinigus, atlieka kitas operacijas (Buckiūnienė, 2013). Atsiskaitymų negrynais pinigais operacijų metu debetuojamos ir kredituojamos atitinkamos pinigų mokėtojo ir gavėjo sąskaitos pagal mokėjimo nurodymą, čekį ar naudojantis banko kortele, priklausomai nuo pasirinktos atsiskaitymų priemonės.

Anot Šato J. (2006), atliekant atsiskaitymus negrynais pinigais, dalyvauja tarpininkas (bankas ar kita finansinė institucija), kuris tokiais atvejais atlieka ne tik pinigų lydinčiųjų dokumentų perteikimo technines operacijas, bet ir atlieka tam tikrą sutartinės ir mokestinės drausmės kontrolę.

Mamonov M., Pestova A., Solntsev O. (2011) nurodo kelias makropriežastis, dėl kurių mokėjimas ne grynais yra efektyvesnis už atsiskaitymą grynais.

1. Sumažėjimas išlaidų, susijusių su pinigų emisija, cirkuliacija ir utilizacija.
2. Šešėlinės ekonomikos apimčių sumažėjimas, kas savo ruožtu padidina mokestines pajamas;
3. Bankinio sektoriaus plėtra, kas savo ruožtu gerina šalies ekonomiką.
4. Palankesnės sąlygos verslo plėtrai.

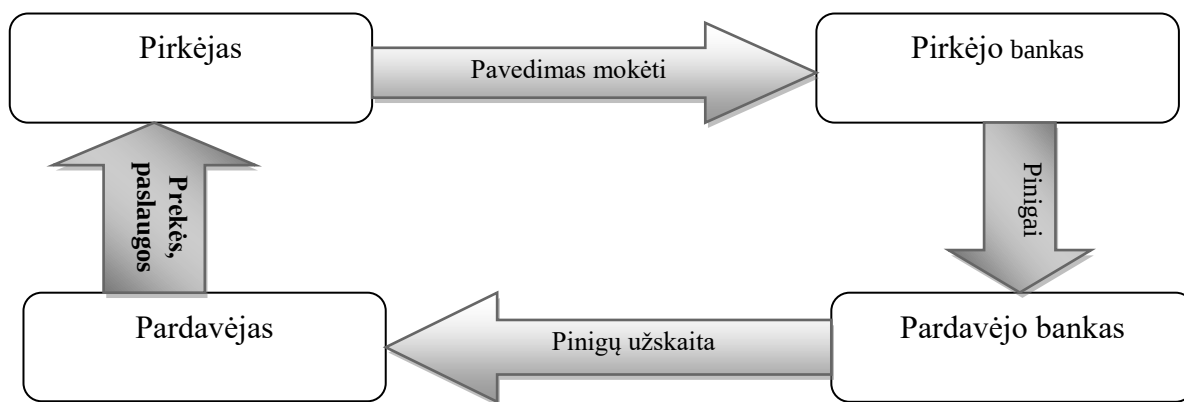
LR Civiliniame kodekse (2000) nurodyta, kad šalys turi teisę pasirinkti ir nustatyti tarpusavio atsiskaitymo priemonę. Kodeksas numato 5 atsiskaitymų negrynaisiais pinigais priemones, kurios pateiktos 1.1 paveiksle.

1.1 pav. Atsiskaitymų negrynaisiais pinigais priemonės

Šaltinis: sudaryta autorės pagal LR Civilinį kodeksą (2000).

Mokėjimo pavedimas yra labiausiai paplitusi atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais forma. Naudojant šią atsiskaitymų formą bankas mokėtojo pavedimu perveda nurodytą sumą iš mokėtojo sąskaitos į mokėtojo nurodytą sąskaitą (žr. 1.2 pav.) tame pačiame arba kitame banke. Svarbu pabrėžti, kad bankas privalo įvykdyti pavedimą per nustatytus terminus. Bankas, priėmęs mokėjimo pavedimą, privalo pervesti jame nurodytą pinigų sumą į gavėjo banką, kad ją išskaitytų į pavedime nurodyto asmens sąskaitą (Sumanjeet, 2009).

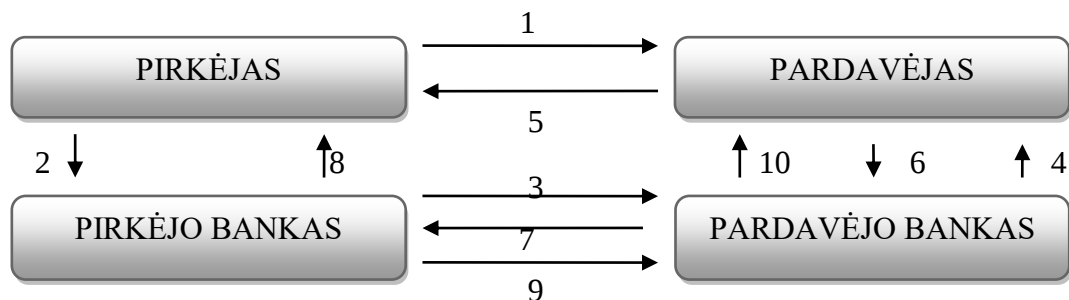
1.2 pav. Atsiskaitymo negrynaisiais pinigais organizavimas

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Sumanjeet S. (2009).

Mokėjimo pavedimas – tai paprasčiausias mokėjimas iš sąskaitos. Įgyvendinant mokėjimo pavedimą bankas neturi jokių papildomų įsipareigojimų. Šiuo atveju bankas veikia tik kaip tarpininkas tarp mokėtojo ir pinigų gavėjo (Vaškelaitis, 2001).

Mamonov M., Pestova A., Solntsev O. (2011) išskiria debetinio ir kreditinio mokėjimo pavedimo rūšis. Kreditinis pavedimas – tai negrynųjų pinigų perkėlimas iš vienos banko sąskaitos į kitą, kurį inicijavo mokėtojas. Debeto pavedimas yra toks mokėjimas, kai gavėjas (kreditorius) pats inicijuoja mokėjimą jo naudai iš mokėtojo banko sąskaitos su sąlyga, kad mokėtojas pats suteikė bankui leidimą nuskaičiuoti lėšas gavėjo naudai.

Atsiskaitant akredityvais, bankas, atidaręs akredityvą ir veikiantis mokėtojo prašymu bei nurodymu arba savo vardu (bankas emitentas), įsipareigoja sumokėti pinigus lėšų gavėjui arba akceptuoti ir apmokėti įsakomąjį vekselį, išrašytą lėšų gavėjo, arba įgalioja kitą banką (vykdantįjį banką) sumokėti pinigus lėšų gavėjui arba akceptuoti ir suėjus mokėjimo terminui apmokėti įsakomąjį vekselį, arba įgalioja kitą banką pirkti dokumentus (negocijuoti), jeigu pateikti dokumentai atitinka akredityvo sąlygas (LR Civilinis kodeksas, 2000). Akredityvo veikimo schema pateikta 1.3 paveiksle.

1.3 pav. Atsiskaitymo akredityvu schema

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis LR Civilinis kodeksas (2000) ir Buckiūnienė O. (2013).

1.3 paveiksle pateikta atsiskaitymo akredityvais schema yra daug sudėtingesnė, nei atsiskaitant grynais ar mokėjimo pavedimu, nes apima daugiau veiksmų iš visų atsiskaitymo proceso dalyvių. Buckiūnienė O. (2013) paaiškina, kad akredityvas tinka, kai pardavėjas ir pirkėjas nepasitiki vienas kitu. Šis atsiskaitymo metodas sumažina neatsiskaitymo riziką.

Kita nepiniginė mokėjimo priemonė – čekis. Čekis yra besąlygiškas kliento įsakymas bankui apmokėti jį pateikusiai arba nurodytam asmeniui nurodytą sumą iš banke esančios čekio davėjo sąskaitos (Buckiūnienė, 2013).

Quinn St. ir Roberds W. (2008) pripažįsta čekius seniausią žinomą atsiskaitymų negrynais pinigais priemonę ir sieja jo atsiradimą su X a. Musulmonų pasauliu, tačiau visiškai pripažinimo čekiai susilaukė, kai atsirado depozitiniai bankai ir atsiskaitymų rūmai, XVIII a. pabaigoje.

Mamonov M., Pestova A., Solntsev O. (2011) nurodo, kad čekių privalumas pasireiškia per tai, kad mokėtoju nebūtina žinoti gavėjo banko ir sąskaitos numerio arba gavėjas gali visiškai neturėti

nuosavos banko sąskaitos. Tačiau išskiriami ir svarbūs čekių trūkumai – menkas automatizavimo lygis, aukšta rizika, didelė klastojimo tikimybė. Sprendžiant šias problemas ir aktyviai vystantis informacinėms technologijoms 1990-aisiais metais plačiai pradėti naudoti elektroniniai čekiai, kurie pilnai užpildo visas popierinių čekių spragas ir dėl savo patogumo išstumia juos iš rinkos.

Vekselis apibrėžiamas, kaip dokumentas, kurio pasirašymas reiškia, kad jį pasirašęs asmuo įsipareigoja sumokėti vekselyje nurodytą sumą jame nurodytam asmeniui ar perveda tai padryti kitam (Martinkus, Žilinskas, 2008).

Vekseliai atsirado Italijoje XIII a. pabaigoje ir jų atsiradimas yra labai susijęs su prekymečiais (Buckiūnienė, 2013). Kalčinskas G. (2013) išskiria kelis vekseliui būdingus požymius:

- abstraktumas, nes vekselyje nenurodoma išdavimo priežastis;
- formalumas, nes vekselis surašomas ant specialaus blanko, kuris apima įstatymo numatytus rekvizitus;
- prievolės besąlygiškumas, nes vekselyje negali būti jokių mokėjimo išlygų;
- perleidžiamumas nes vekselis gali laisvai judėti iš vieno ūkio subjekto pas kitą.

Lietuvoje vekselių išdavimo, laidavimo, apmokėjimo, indosavimo (perdavimo), naudojimo ir iš to atsirandančių pretenzijų bei pasekmių reguliavimo tvarką reglamentuoja Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir praprastųjų vekselių įstatymas (1999).

Apibūdindamas vekselius, Kalčinskas G. (2013), išskiria jų pagrindinius privalumus:

1. Vekselį išrašęs asmuo besąlygiškai pasižada sutartu laiku grąžinti skolą.
2. Vekselis gali būti laiduotas, - jį laidavusieji asmenys garantuoja savo turtu, kad skola bus grąžinta.
3. Vekseliui grąžinti skolą gali būti įpareigotas ne jo davėjas, bet trečiasis asmuo.
4. Vekselis gali būti be apribojimų perduotas (indosuotas) kitam asmeniui, tuo būdu atgaunant skolą anksčiau nei nustatyta.
5. Už indosuito vekselio apmokėjimą atsakingas ne tik jo davėjas, bet ir visi indosantai (perpirkėjai).

Apibūdinus atsiskaitymų grynais ir negrynais pinigais formas, tikslinga atkreipti dėmesį į tai, kad nors verslo įmonės pagal savo poreikius gali naudoti bet kurią iš jų, tačiau LR mokesčių administravimo įstatymas (2004) numato galimybę riboti ūkio subjekto atsiskaitymui naudojamas formas. Šiame įstatyme nurodyta, kad mokesčių administratorius, siekdamas užtikrinti galimos paslėpti atsiskaitant grynaisiais pinigais mokesstinės prievolės įvykdymą, turi teisę duoti nurodymą mokesčių mokėtojui laikinai (iki vieno metų) su juridiniais asmenimis ir ūkinę komercinę veiklą vykdančiais fiziniais asmenimis atsiskaityti (išmokėti arba gauti pinigus) tik negrynaisiais pinigais. Nurodymas atsiskaityti negrynaisiais pinigais gali būti duodamas tik juridiniams asmenims ir ūkinę komercinę veiklą vykdančioms fizinėms asmenims.

Apibendrinant galima teigti, jog egzistuoja didelė įvairovė atsiskaitymo formų ir priemonių. Visuotinai priimta visus atsiskaitymus skirstyti į atsiskaitymus grynais ir ne grynais pinigais. Atsiskaitymai grynais vyrauja fizinių vartotojų rinkoje, tuo tarpų verslas verslui sektoriuje didesnį populiarumą įgauna nepiniginiai atsiskaitymai. Nepiniginių atsiskaitymų procese be pinigų mokėtojo ir gavėjo dalyvauja dar tarpininkas – bankas ar kita finansinė institucija. Banko vaidmuo – užtikrinti atsiskaitymo saugumą ir sumažinti mokėtojo ir gavėjo riziką. Nepiniginiai atsiskaitymai skiriasi pagal suteikiamą apsaugą, patogumą, kaštus ir kitus veiksnius, todėl renkantis atsiskaitymo formą svarbu atsižvelgti į mokėtojo ir gavėjo poreikius ir lūkesčius.

1.3. Atsiskaitymų organizavimas

Kokia bebūtų atsiskaitymų santykių atsiradimo priežastis, jie rodo įmonės teisę gauti tam tikrą pinigų sumą arba pareigą ją sumokėti. Labai svarbu laiku atsiskaityti su kreditoriais. Kai debitoriai laiku negrąžina įsiskolinimų įmonei, pastaroji negali laiku atsiskaityti su savo kreditoriais. Šiuo atveju sutrikimas vienoje grandyje sukelia sutrikimus kitose besijungiančiose atsiskaitymų grandyse. Todėl labai svarbu, kad visos įmonės, įstaigos ir organizacijos griežtai laikytųsi nustatytos atsiskaitymų tvarkos ir terminų (Vaškelaitis, 2001).

Buckiūnienė O. (2013) taip pat nurodo, kad Lietuvoje įmonėms atsiskaitant kyla problemų. Autorė paaiškina, kad įmonių finansinę būklę pablogina atsiskaitymai tarp ūkio subjektų ir biudžeto. Negavus laiku apmokėjimo už pateiktas vertybes ar suteiktas paslaugas, susidaro apyvartinių lėšų trūkumas. Tokiu būdu paaiškėja, kad organizuojant atsiskaitymus tarp pirkėjų ir tiekėjų labai svarbu tiksliai apibrėžti taisykles ir jų laikytis. Tinkamas atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais valdymas sumažina riziką ir sudaro palankesnę veiklos aplinką.

Pirkimai	Apmokėjimas už pirkinius	Pardavimas į kreditą	Gaunami pinigai
	Atsargų apyvartos periodas		Pirkėjų įsiskolinimo periodas
	Įsiskolinimo tiekėjams likvidavimo periodas	Pinigų apyvartos ciklas	

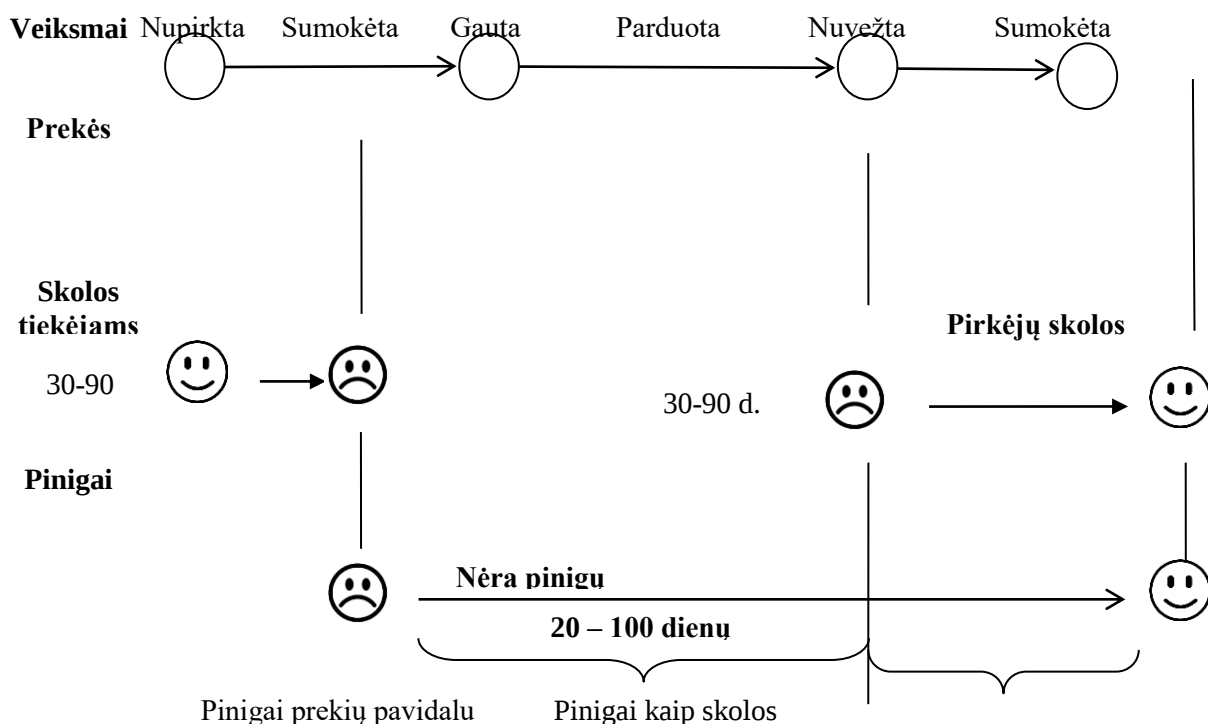
1.4 pav. **Apyvartinio kapitalo pinigų srauto ciklas**

Šaltinis: Kancerevyčius G. (2009).

Analizuojant atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais ypatumus, svarbu apibrėžti pinigų apyvartos ciklo esmę, nes, kaip nurodo Kancerevyčius G. (2009), pinigų apyvartos ciklas ir yra tikrasis laikas tarp pinigų išleidimų ir gavimų, t. y. tarp atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais. Autorius paaiškina, kad pinigų apyvartos ciklas gaunamas iš veiklos ciklo atėmus įsiskolinimų tiekėjams likvidavimo

periodą (žr. 1.4 pav.). Įsiskolinimų tiekėjams likvidavimo periodas – tai laiko tarpas tarp medžiagų bei darbo pirkimo ir apmokėjimo už jas.

1.5 paveiksle matyti, kad pinigų apyvartos ciklas faktiškai matuoja laiką, per kurį įmonė buvo investavusi lėšas į apyvartinį kapitalą. Pinigų apyvartos ciklo ilgėjimas rodo sumažėjusi firmos likvidumą ir atvirkščiai. Černius G. (2014) taip pat nurodo, kad prekės tradiciškai organizuojant atsiskaitymus už jas, pirmiausiai yra nuperkamos ir padedamos į sandėlį. Vėliau, pabuvusios sandėlyje, parduodamos skolon ir tik po kurio laiko, kai pirkėjai grąžina skolas, įmonė vėl atgauna savo pinigus.

1.5 pav. Prekių ir pinigų ciklas

Šaltinis: Černius G. (2014).

Vienas iš pinigų valdymo efektyvumo kriterijų galėtų būti pinigų buvimo ne pinigais laikas. Kuo trumpesnis laiko tarpas tarp pinigų išleidimo sumokant už prekes ir pinigų gavimo pardavus šias prekes, tuo geriau. Tokiu būdu susidaro įspūdis, kad jeigu pinigai nė dienos nėra kaip atsargos ar skolos, pasiekiamas efektyviausias pinigų valdymo variantas. Teoriškai tokia padėtis yra galima tuomet, kai data, kai pirkėjas sumoka už nusipirktas prekes sutampa su data, kai įmonė turi sumokėti tiekėjams už nusipirktas iš jų prekes (Černius, 2014).

Mccallion R. ir Warner A. (2009) nurodo efektyvaus pinigų srauto požymius:

- įmonė aiškiai supranta mokėjimų terminus, kas leidžia jai žinoti savo padėtį;
- aiškus asmuo atsakingas už sąskaitų – faktūrų apmokėjimui surašymą;
- tiekimų nutraukimas negavus apmokėjimą numatytais terminais.

Analizuojant atsiskaitymų su pirkėjais organizavimą svarbu įvertinti, kokiomis priemonėmis gali būti reguliuojamas atsiskaitymas su pirkėjais. Aleknevičienė V. (2009) siūlo 4 priemones, kurių naudojimas leidžia kontroliuoti skolų lygį: pirkėjai, kuriems siūloma parduoti; kredito terminų nustatymas; pinigine nuolaida už išankstinį apmokėjimą; pirkėjų skolų išieškojimo procedūrų numatymas. Siekiant geriau suprasti siūlomas priemones tikslinga jas apibūdinti.

Kredito terminai – tai sutarties pasirašymo įforminamas susitarimas tarp tiekėjo ir pirkėjo dėl skolos gražinimo grafiko. Atsiskaitymo terminų nustatymui yra atsižvelgiama į pirkėjo galimybes vykdyti prisiimtinius įsipareigojimus. Tačiau dažnoje praktikoje tiekėjai nereikalauja išankstinių mokėjimų (Ivanauskienė, 2016).

Diskontai ir nuolaidos – diskontas tai privaloma apibrėžta suma, kuria turi padengti gautinomis arba mokėtinomis sumomis. Taikant diskontą jo sąlygos turi būti labai tiksliai nustatomos abiejų pusių pasirašomose sutartyse (Ivanauskienė, 2007).

Visų anksčiau išvardintų priemonių tikslas vienodas – palaikyti optimalią pirkėjų skolon sumą įmonėje. Tai leis įmonei sumažinti riziką.

Tačiau išvardintų priemonių neužtenka visoms skoloms iš pirkėjų atgauti. Kaip bebūtų, dalį skolų tenka įmonėms nurašyti kaip beviltiškas arba su susigražinimo abejone.

Apibendrinant galima teigti, kad tinkamas atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais organizavimas sudaro palankias verslo vystymo sąlygas, nes užtikrina sklandžią įmonės darbą, gerą mokumo būklę, o kartais net ir nemokamą finansavimą svetimais pinigais. Dėl šios priežasties atsiskaitymai su tiekėjais ir pirkėjais turi būti suderinti tarpusavyje tokiu būdu, kad pinigų apyvartos ciklas būtų minimalus ar net neigiamas. Tai užtikrina efektyvią įmonės veiklą, pagerina apyvartinio kapitalo judėjimą.

1.4. Atsiskaitymų apskaitos ypatumai

Kadangi kiekvienas prekių pirkimas ar pardavimas, jų apmokėjimas ar prekių gražinimas keičia piniginių turtą ar tarpusavio skolas, daugelis buhalterinių operacijų susiję su atsiskaitymų su pirkėjais bei tiekėjais apskaita. Atsiskaitymų apskaitos operacijos skiriasi priklausomai naudojamų atsiskaitymų formų.

Atsiskaitant prekių pirkimo ar pardavimo metu, apskaitos operacijos būna paprastesnės, nes iškart fiksuojami piniginio turto pokyčiai. Piniginis turtas buhalteriniame balanse pavaizduojamas vienoje eilutėje. Jam skirta ketvirtoji balanso trumpalaikės turto dalies grupė Pinigai ir pinigų ekvivalentai. Sąskaitų plane piniginiam turtui apskaityti skirtos 27 sąskaitų grupės sąskaitos (žr. 1.2 lentelę). Analizuojant atsiskaitymus su pirkėjais ir tiekėjais aktualios dvi sąskaitos Nr. 271 ir Nr.

272. Atsiskaitant pirkimo metu grynais pinigais naudojama sąskaita Nr. 272 Kasa, o atsiskaitant negrynais – sąskaita Nr. 271 Sąskaita banke.

1.2 lentelė. Piniginio turto apskaitai naudojamos sąskaitos

Sąskaitos numeris	Sąskaitos pavadinimas
Nr. 27	Pinigai ir pinigų ekvivalentai
Nr. 270	Pinigų ekvivalentai,
Nr. 271	Sąskaitos bankuose,
Nr. 272	Kasa,
Nr. 273	Pinigai kelyje,
Nr. 279	Išaldytos sąskaitos (-)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Pavyzdinį sąskaitų planą

Įmonė gali vykdyti atsiskaitymus bet kokia užsienio šalies valiuta. Todėl tiek sąskaita „Sąskaita banke“, tiek sąskaita „Kasa“ gali turėti tiek subsąskaitų, kiek valiutų apskaitoma įmonėje. Kadangi pinigai yra turtas, tai jų padidėjimas bus registruojamas šių sąskaitų debete, o sumažėjimas – kredite (Bikienė, Pučkienė, 2012).

Pinigai į kasą iš pirkėjų priimami pagal Kasos pajamų orderį, kurį pasirašo vyriausiasis buhalteris, o priėmus pinigus – ir kasininkas. Priėmus pinigus, išduodamas Kasos pajamų orderio antras egzempliorius arba jo kvitas, kurį pasirašo vyriausiasis buhalteris ir kasininkas. Pinigai iš kasos išmokami pagal Kasos išlaidų orderį. Jeigu pinigai išmokami pagal Kasos išlaidų orderį asmeniui, kuris nėra tos įmonės darbuotojas, nurodomas asmens vardas, pavardė, asmens kodas, paso arba kito asmens tapatybę patvirtinančio dokumento pavadinimas ir jo numeris ir gavėjo nurodyta gyvenamoji vieta. Pinigų gavėjas, priimdamas pinigus, pasirašo Kasos išlaidų orderyje, kuriame įrašoma gautoji suma: eurai – žodžiais, centai – skaitmenimis. Kasininkas išmoka pinigus tik kasos išlaidų orderyje nurodytam asmeniui (Knapickienė, Rudžionienė, Jefimovas, 2006).

Remiantis LR buhalterinės apskaitos įstatymu (2001) Kasos pajamų ir išlaidų orderių taisyti negalima. Jei pildant suklystama arba paaiškėja, kad pinigai nebus mokami, kasos pajamų orderis toliau nepildomas, abiejose jo dalyse parašoma „Anuliuota“.

Pagal naujausius teisės aktus, pinigų priėmimo ir išmokėjimo kvitų forma yra tik pavyzdinė, todėl šių dokumentų formą ūkio subjektai gali nusistatyti savarankiškai. Vis dėlto svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad šie dokumentai turi turėti visus privalomus rekvizitus. Tokie rekvizitai apibrėžti Pinigų priėmimo bei išmokėjimo kvitų naudojimo, išrašymo ir apskaitos taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002 m. spalio 30 d. įsakymu Nr. 340.

Kaip nurodo Bikienė J., Pučkienė D. (2012), visos su grynųjų pinigų judėjimu susijusios operacijos turi būti registruojamos Kasos knygoje. Kalčinskas G. (2013) pabrėžia, kad kasos knyga yra kontrolinis apskaitos dokumentas, o ne registras, todėl šios operacijos papildomai turi būti užfiksuotos ir atitinkamuose apskaitos registruose.

Kasos darbo organizavimo ir kasos operacijų atlikimo taisyklės (2000) numato, kad kasos knyga gali būti pildoma kompiuterizuotu ar nekompiuterizuotu būdu. Tiek pirmuoju, tiek antruoju atveju labai svarbu išlaikyti visus privalomus kasos knygos rekvizitus.

Vienas pagrindinių atsiskaitymų negrynaisiais pinigais dokumentas yra mokėjimo nurodymas. Pagal LR Mokėjimo įstatymą (1999) „mokėjimo nurodymas – mokėjimų sistemos dalyvio raštu arba elektroniniu būdu suformuluotas nurodymas pervesti lėšas“. Mokėjimo nurodymus išrašo pinigus mokanti įmonė ir juos perduoda įmonę aptarnaujančiam bankui. Kalčinskas G. (2013) nurodo, kad kiekvienas bankas nustato atskirus jo priimamu mokėjimo nurodymų formos reikalavimus, bet dauguma turinio reikalavimų yra tie patys visuose bankuose.

1.3 lentelėje pavaizduota, kokie įrašai daromi įmonės buhalterinėje apskaitoje, kuomet pirkėjai atsiskaito su įmone.

1.3 lentelė. **Atsiskaitymų su pirkėjais buhalteriniai įrašai**

Atsiskaitant grynais parduotuvės metu	Atsiskaitymai pavedimu, kuomet prekės buvo parduotos skolon	Atsiskaitymai išankstiniu apmokėjimu
D272 Kasa K500 Pajamos už prekes ir paslaugas K4492 Mokėtinas PVM	<i>Prekių pardavimo metu</i>	<i>Atsiskaitymo metu</i>
	D241 Pirkėjų skolos K500 Pajamos už prekes ir paslaugas K4492 Mokėtinas PVM	D27 Pinigai K442 Gauti avansai K4492 Mokėtinas PVM
	<i>Atsiskaitymo metu</i>	<i>Prekių (paslaugų) gavimo metu</i>
	D27 Pinigai K241 Pirkėjų skolos	D442 Gauti avansai K500 Pajamos už prekes ir paslaugas

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Kalčinską G. (2013).

Kaip matyti 1.3 lentelėje, operacija, kuomet pirkėjas už prekes atsiskaito grynais prekių pirkimo momentu, yra paprasčiausia. Šiuo atveju padidėja sąskaitos 272 Kasa debeto apyvarta, o kredito apyvarta padidėja pajamų sąskaitoje.

Analizuojant atsiskaitymų formas ir rūšis minėta, kad dažnai verslo įmonės perka ar parduoda prekes skolon. Šiuo atveju, prieš atsikratant su pirkėjais ar tiekėjais įmonė fiksuoja pirkėjų skolą arba skolą tiekėjams. Pirkėjų skolų registravimui Pavyzdiniame sąskaitų plane (2016) skiriama sąskaita Nr. 241 Pirkėjų skolos. Kaip matyti pateiktoje lentelėje pardavus prekes skolon vietoj kasos sąskaitos didėja pirkėjų skolų sąskaitos debeto apyvarta. Tokia operacija apskaitoje registruojama po sandorio įvykdymo, t. y. prekių pardavimo metu. Vėliau, kuomet pirkėjas apmoka skolą, padidėja pinigų debeto apyvarta, o pirkėjų skolų sąskaita kredituojama.

Be atsiskaitymo pirkimo metu ar apmokant sąskaitas vėliau, kartais pirkėjai reikalauja išankstinio apmokėjimo. Kaip matyti 1.3 lentelėje, išankstinio apmokėjimo su pirkėjais atveju naudojama 442 Gauti avansai sąskaita. Gavus avansą, bet dar nesuteikęs pirkėjui prekių ar paslaugų kredituojama ši sąskaita. Suteikęs pirkėjui prekes ar paslaugas didėja avansų sąskaitos kredito apyvarta.

Palyginus visas 1.3 lentelėje pateiktas operacijas galima teigti, kad visų jų esmė yra labai panaši. Pardavus prekes visada debetuojama turtinė sąskaita, o kredituojama pajamų sąskaita. Išimtį sudaro išankstinis prekių ar paslaugų apmokėjimas, kuomet kredituojama 4 klasės sąskaita „Gauti avansai“.

1.4 lentelėje pateikti buhalterinės apskaitos įrašai, daromi atsiskaitant su tiekėjais.

1.4 lentelė. Atsiskaitymų su tiekėjais buhalteriniai įrašai

Atsiskaitant atsargų pirkimo metu	Atsiskaitymai pavedimu, kuomet prekės buvo parduotos skolon	Atsiskaitymai išankstiniu apmokėjimu
D201 Žaliavos, medžiagos ir komplektavimo detalės D2441 Gautinas PVM K272 Kasa	<i>Prekių pirkimo metu</i>	<i>Atsiskaitymo metu</i>
	D201 Žaliavos, medžiagos ir komplektavimo detalės D2441 Gautinas PVM K443 Skolos tiekėjams	D2080 Sumokėti avansai tiekėjams D2441 Gautinas PVM K27 Pinigai
	<i>Atsiskaitymo metu</i>	<i>Prekių gavimo metu</i>
	D443 Skolos tiekėjams K27 Pinigai	D201 Žaliavos, medžiagos ir komplektavimo detalės K2080 Sumokėti avansai tiekėjams

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Kalčinską G. (2013).

Atsiskaičius su tiekėjais grynais pinigais prekių pirkimo metu padidėja turtinės sąskaitos debeto apyvarta. 1.4 lentelėje pateiktas pavyzdys, kuomet įmonė įsigyja atsargas, t. y. debetuojama 201 sąskaita Žaliavos, medžiagos ir komplektavimo gaminiai. Tuo tarpu įmonės turimų pinigų suma sumažėja, todėl padidėja sąskaitos 272 Kasa kredito apyvarta.

Kuomet įmonė prekes iš tiekėjų nusiperka skolon ir už jas atsiskaito vėliau, naudojama 443 sąskaita Skolos tiekėjams. Padidėja būtent šios sąskaitos kredito apyvarta, o įmonei apmokėjus sąskaitą ir atsiskaičius su tiekėju, ši sąskaita debetuojama.

Pasitaikius atvejui, kai tiekėjas reikalauja išankstinio apmokėjimo, debetuojama turtinė sąskaita 2080 Sumokėti avansai tiekėjams. Vėliau, kuomet įmonė gauna prekes iš tiekėjų, avansų sąskaita yra debetuojama.

Organizuojant atsiskaitymų su pirkėjais apskaitą ypatingą dėmesį svarbu skirti pirkėjų skolų neapmokėjimui, nes šiuo atveju įmonė praranda savo pajamas. Paprastai vėluojantys atsiskaitymai arba kiti skolininko mokumo sutrikimo požymiai iš anksto pradeda „signalizuoti“ apie galimus sunkumus susigražinant dalį skolų. Todėl įmonėms, turinčioms daug pirkėjų skolų, ypač svarbu, atsiradus bent menkiausioms abejonėms dėl skolininko sugebėjimo atsiskaityti, tokias skolas atskirti nuo neabejotinų ir imtis papildomų veiksmų joms išieškoti.

Guptor M. (2013) pažymi, kad buhalterinėje apskaitoje tokias skolas galima iškelti į specialią subsąskaitą Kontroliuotinos skolos. Jeigu skolininkas laiku neatsiskaitytų ar kiltų kitų abejonų dėl šios skolos atgavimo galimybių, ją reikėtų atskirti nuo neprobleminių skolų ir pasitelkus skolų išieškotojus ar kitais būdais sugriežtinti jos administravimą.

Deveikis G. (2007) nurodo, kad galimi du alternatyvūs abejotinių skolų nustatymo metodai: tiesioginis ir netiesioginis. Taikant tiesioginį metodą, kiekviena skola ir jos atgavimo galimybė vertinama atskirai. Paprastai vėluojantys atsiskaitymai arba kiti skolininko mokumo sutrikimo požymiai iš anksto pradeda „signalizuoti“ apie galimus sunkumus susigražinant dalį skolų. Todėl įmonėms, turinčioms daug pirkėjų skolų, ypač svarbu, atsiradus bent menkiausioms abejonėms dėl skolininko sugebėjimo atsiskaityti, tokias skolas atskirti nuo neabejotinių ir imtis papildomų veiksmų joms išieškoti.

Apskaitant abejotinas skolas netiesioginiu metodu, abejotina skolų dalis išskiriama ne analizuojant konkrečias skolas, bet remiantis ankstesnių laikotarpių duomenimis apie neišieškotas skolas. Tam gali būti naudojamos vadinamosios skolų amžiaus lentelės, kuriose visas skolas sugrupavus pagal atsiskaitymo vėlavimo laikotarpius, nustatomas kiekvienos grupės tikimybės nesusigražinti skolos procentas. Šis procentas nustatomas iš patirties. Tarkime, žinoma, kad 5 procentai skolų, kurias apmokėti vėluojama ne daugiau kaip 30 dienų, taip ir lieka neapmokėtos, o skolų, kurias apmokėti vėluojama nuo 30 iki 90 dienų, lieka neapmokėta 15 procentų. Jei apmokėti skolas vėluojama daugiau kaip 90 dienų, neapmokėta lieka 30 procentų. Šiuos procentus padauginus iš atitinkamos grupės skolų vertės, gaunama tikėtina abejotinių skolų suma. Ji nesusieta su konkrečiomis skolomis (Deveikis, 2007).

Pasak Deveikio G. (2007), netiesioginio abejotinių skolų pripažinimo būdo privalumas – apskaičiavimo paprastumas, o esminis trūkumas – netikslumas. Atsižvelgiant į tai, mano manymu, verslo įmonėms vis dėlto naudinga pasirinkti būtent tiesioginį abejotinių skolų pripažinimo būdą, kuomet įvertinama kiekvienos atskiros skolos grąžinimo tikimybė. Tačiau kita vertus, Kalčinsko G. (2013) nuomone, daugelis įmonių turi tūkstančius ar net dešimtis tūkstančių smulkių pirkėjų. Ataskaitiniam laikotarpiui pasibaigus, beveik neįmanoma įvertinti kiekvieno pirkėjo skolų sumokėjimo tikimybės. Dėl šios priežastis netiesioginis abejotinių skolų pripažinimo būdas yra priimtinesnis.

Siekiant padidinti skolų, dėl kurių grąžinimo abejojama, atgavimo tikimybę, įmonės buhalterinėje apskaitoje tokias skolas gali iškelti į specialią subsąskaitą Kontroluotinos skolos. Tuomet tradicinė 2411 sąskaita Pirkėjai būtų sudaryta iš tokių subsąskaitų:

24110 Nominalioji vertė

24118 Kontroluotinos skolos

24119 Abejotinos skolos (-)

Iškėlus konkrečią skolą į Kontroluotinių skolų sąskaitą, bendras pirkėjų skolų likutis nepakinta. Balansinė skolų vertė išlieka tokia pati. Taip išskyrus „pavojingas“ skolas iš bendrų, tampa paprasčiau jas administruoti (Deveikis, 2007).

Naudojat šias sąskaitas, atsiradusi nauja pirkėjų skola būtų registruojama įprastiniu įrašu:

D 24110 Pirkėjų skolų nominalioji vertė

K 500 Pardavimo pajamos

K4492 Mokėtinas PVM (Kalčinskas, 2013).

Jeigu skolininkas laiku neatsiskaitytų ar kiltų kitų abejonių dėl šios skolos atgavimo galimybių, ją reikėtų atskirti nuo neprobleminių skolų ir pasitelkus skolų išieškotojus ar kitais būdais sugriežtinti jos administravimą:

D 24118 Kontroliuotinos pirkėjų skolos

K 24110 Pirkėjų skolų nominalioji vertė (Kalčinskas, 2013).

Pažymėtina, kad konkrečios skolos iškėlimas į Kontroliuotinių skolų sąskaitą nepakeičia pirkėjų skolų bendro likučio. Balansinė skolų vertė išlieka nepakitusi. Jeigu skolininkas bankrutuoja arba paaiškėja kitos aplinkybės, leidžiančios teigti, kad skolos ar jos dalies nepavyks atgauti, neatgautina skolos dalis nurašoma į abejotinių skolų sąnaudas:

D 6134 Abejotinių skolų sąnaudos

K 24119 Abejotinos skolos (-) (Kalčinskas, 2013).

Kalčinskas G. (2013) pažymi, kad vis dėlto abejotinių skolų pripažinimas dar nereiškia, kad skolos nurašomos ir atsisakoma pretenzijų. Jos ir toliau apskaitomos analitinėje apskaitoje, tačiau įmonės balanse nerodomos. Apskaitos registruose gautinos sumos nurašomos tik tada, kai visiškai įsitikinama, kad skola nebus atgauta. Beviltiška pripažinta skola apskaitoje galutinai nurašoma uždarant nurodytas sąskaitas:

D 24119 Abejotinos pirkėjų skolos (-)

K 24118 Kontroliuotinos pirkėjų skolos

Tiesioginio abejotinių skolų pripažinimo būdo naudojimas užtikrina griežtą pirkėjų įsiskolinimo kontrolę, sudarys sąlygas laiku identifikuoti abejotinas skolas ir taip atvaizduoti teisingą informaciją bendrovės balanse (Deveikis, 2007).

Ypatingai svarbi skolų kontrolės priemonė – skolų inventorizacija. Būdvytienė D. (2004) pabrėžia, kad inventorizuojamos turi būti tiek gautinos, tiek mokėtinos skolos. Skolos inventorizuojamos atliekant skolų tarpusavio suderinimą. Tam tikslui surašomi suderinimo aktai, kuriuose nurodomi skolų dydžiai, atsiradimo datos, dokumentai, kurių pagrindu skola įregistruota apskaitoje (Juškevičiūtė, Kveksienė, 2016).

Apibendrinant galima teigti, kad atsiskaitymų su pirkėjais ar tiekėjais operacijų registravimas apskaitoje apima daugybę sąskaitų. Kadangi galimos skirtingos atsiskaitymų formos, skiriasi ir operacijų registravimas įmonės apskaitoje. Pirkėjams atsiskaitant už prekes prekių pirkimo metu buhalteris gali iškarto fiksuoti 27 sąskaitos padidėjimą. Jei prekės perkamos skolon, padidės 443 sąskaitos „Skolos tiekėjams“ kredito apyvarta, o jei prekės pirkėjui parduodamos skolon, didėja 241 sąskaitos „Pirkėjų skolos“ kredito apyvarta.

1.5. Atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais efektyvumo vertinimas

Siekiant nustatyti atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais valdymo efektyvumą, reikia apskaičiuoti santykinius rodiklius, kurie parodytų pirkėjų įsiskolinimo ir įsiskolinimo tiekėjams apyvartumą. Mackevičius J. ir kt. (2011) nurodo, kad apyvartumo rodikliai skaičiuojami dviem būdais:

1) apyvartumas išreiškiamas dienomis, kurios parodo, kiek dienų vidutiniškai trunka tam tikros turto rūšies viena ar kita apytakos stadija;

2) apyvartumas, išreikštas kartais, apibūdina lėšų judėjimo greitį per visas apytakos stadijas.

Apyvartumo rodikliai skaičiuojami kaip pajamų ir tam tikros turto rūšies santykis. Aleknavičienė V. (2009) pažymi, kad skaičiuojant efektyvumo rodiklius reikėtų naudoti vidutinius rodiklių dydžius.

Apyvartumo rodiklių skaičiavimo formulės pateiktos 1.5 lentelėje. Debitorinio įsiskolinimo apyvartumo koeficientas parodo, kiek kartų per metus įmonė surenka lėšas atsiskaitymo procese. Padalijus metų dienų skaičių iš šio koeficiento gaunamas debitorinio įsiskolinimo apyvartumas dienomis (Bobinaitė, Juozapavičienė, 2011). Vertybinių popierių biržos Rodiklių skaičiavimo metodikoje (2010) pabrėžiama, kad šis rodiklis gali būti apskaičiuojamas imant ne vidutinį per metus pirkėjų įsiskolinimą, o pirkėjų įsiskolinimą metų pabaigoje.

1.5 lentelė. Įsiskolinimo tiekėjams ir pirkėjų įsiskolinimo apyvartumo rodikliai

Rodiklis	Skaičiavimo formulė	Apibūdinimas
<i>Įsiskolinimo tiekėjams apyvartumas, kartais</i>	Pardavimai / Vidutiniai įsipareigojimai tiekėjams	Rodo, kiek per metus tiekėjų skolos padaro apyvartų arba per kiek dienų apsiverčia. Kuo didesnis apyvartumas dienomis, tuo greičiau įmonė apmoka savo skolas tiekėjams.
<i>Įsiskolinimo tiekėjams apyvartumas, dienomis</i>	(Vidutiniai metiniai įsipareigojimai tiekėjams * 365) / Pardavimai	
<i>Pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas, kartais</i>	Pardavimai / Vidutinis pirkėjų įsiskolinimas	Rodo, kiek iš pirkėjų gautinos sumos padaro apyvartų per metus arba per kiek dienų apsiverčia. Be to, jis apibūdina pirkėjų skolų surinkimo efektyvumą. Didesnė rodiklio reikšmė rodo, jog klientai greičiau atsiskaito su įmone ir išreiškia aukštesnį įmonės veiklos efektyvumą.
<i>Pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas, dienomis</i>	Vidutinis pirkėjų įsiskolinimas*365)/Pardavimai	

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Gronską (2007).

Atliekant įmonės atsiskaitymo su pirkėjais ir tiekėjais analizę, labai svarbu nustatyti įmonės veiklos ir finansinius ciklus. 2-jame verslo apskaitos standarte (VAS) „Balansas“ nurodoma, jog veiklos ciklas tai laikotarpis nuo veiklos proceso naudojamų atsargų įsigijimo iki jų realizavimo už pinigus arba už lengvai į pinigus paverčiamą priemonę. Liniauskaitė R. (2013) ir Juozaitienė L. (2008) teigia, kad veiklos ciklas parodo laikotarpį nuo atsargų pirkimo iki pirkėjų skolų apmokėjimo. Veiklos ciklas parodo, kokiam, laikotarpiui įmonė turi apsirūpinti finansiniais

ištekliais, kad jų užtektų atsargoms įsigyti ir pirkėjų skoloms finansuoti. Būtina sąlyga, kad įmonė dirbtų pelningai, ciklui pasibaigus, ji turi gauti daugiau pinigų, nei buvo jų investavusi į gamybą ciklo pradžioje. Panaudojusi pinigų prieaugį, įmonė gali plėsti savo veiklą.

Veiklos ciklas apskaičiuojamas pagal tokią formulę (Liniauskaitė, 2013):

$$VC = AAP + PSP, \text{ kur:} \quad (1)$$

VC – veiklos ciklas, dienomis

PSP – vidutinė pirkėjų skolų apmokėjimo trukmė, dienomis

AAP – atsargų apyvartos trukmė, dienomis

Atsargų apyvartos trukmė dienomis apskaičiuojama pagal formulę (Liniauskaitė, 2013):

$$\text{Atsargų apyvartumas, dienomis} = (\text{Vidutinės metinės atsargos} * 365) / \text{Pardavimai} \quad (2)$$

Analizuojant atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais valdymo efektyvumą labai svarbu nustatyti finansinį įmonės ciklą. Pasak Liniauskaitės R. (2013), finansinis ciklas parodo, kokią įmonės veiklos ciklo dalį ji turi finansuoti savo lėšomis. Finansinio ciklo trukmė apskaičiuojama veiklos ciklą sutrumpinus vidutine kreditorinio įsipareigojimo trukme:

$$FC = VC - STP = AAP + PSP - STP, \text{ kur:} \quad (3)$$

FC – finansinis ciklas, dienomis

VC – veiklos ciklas, dienomis

AAP – atsargų apyvartos trukmė, dienomis

PSP – vidutinė pirkėjų skolų apmokėjimo trukmė, dienomis

STP – vidutinė skolų apmokėjimo trukmė, dienomis

Liniauskaitė R. (2013) ir Juozaitienė L. (2008) teigia, kad finansinio ciklo trukmę galima sutrumpinti sutrumpinus veiklos ciklą ir ilginant atsiskaitymo su tiekėjais trukmę. Pinigų investavimas į atsargas mažina pinigų sumas, kurias galima būtų skirti trumpalaikiams įsipareigojimams apmokėti. Kita vertus, per mažos atsargos gali sutrikdyti normalų veiklos ciklą. Atsargų apyvartų skaičius per metus parodo, kiek kartų per metus gali pasikeisti atsargos, t. y. kiek kartų jos bus parduotos ir vėl atkurtos.

Apibendrinant galima teigti, kad siekiant įvertinti, kaip efektyviai įmonėje valdomi atsiskaitymai su pirkėjais ir tiekėjais, svarbu nustatyti, kaip greitai apsiverčia pirkėjų įsipareigojimais ir įsiskolinimas tiekėjams. Šie rodikliai gali būti vertinami tiek nustatant, kiek apyvartų padaro rodikliai per metus, tiek apskaičiuojant, kiek dienų užtrunka apyvarta. Apskaičiavus įsiskolinimo tiekėjams ir pirkėjų įsiskolinimo apyvartumo trukmes, galima nustatyti veiklos ir finansinį ciklus, kurie parodo, per kokį laiką investuoti įmonės pinigai vėl paverčiami pinigais.

2. TYRIMO DIZAINAS

2.1. Tyrimo eigos pristatymas

Išanalizavus atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais teorinius aspektus, atliekamas konkrečios verslo įmonės atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais organizavimo ir apskaitos tyrimas. Prieš atliekant UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais apskaitos analizę, tikslinga numatyti tyrimo planą ir parinkti tyrimo metodus.

Tyrimo tipas. Kokybinis tyrimas.

Tyrimo populiacija. UAB „Bandelė“ buhalterinės apskaitos dokumentai.

Tyrimo imtis. Tyrimui panaudoti tokie UAB „Bandelė“ 2012 – 2016 metų dokumentai: įmonės apskaitos politika, PVM sąskaitos faktūros, kasos pajamų ir išlaidų orderiai, pardavimų ir pirkimų žurnalai, kasos knyga, bendrasis žurnalas, balansai, pelno (nuostolių) ataskaitos ir aiškinamieji raštai.

Tyrimo atrankos būdas. Tikslinė imties vienetų atranka.

Duomenų rinkimo metodas. UAB „Bandelė“ dokumentų rinkimas.

Duomenų analizės metodas. Dokumentų analizė. Informacija dokumentuose buvo sisteminama, grupuojama, analizuojama. Gauti rezultatai buvo interpretuojami ir vertinami. Taikyta horizontali ir vertikali skolų analizė, santykinų rodiklių analizė. Gauti duomenys buvo apdorojami Microsoft Office Excel 2016 programa.

Tyrimo laikas ir vieta. Tyrimas atliktas 2017 m. vasario – balandžio mėnesiais, Klaipėdoje.

Sunkumai ir kliūtys, su kuriais susidurta tyrimo metu. Tyrimas vyko pakankamai sklandžiai, tačiau atliekant įmonės dokumentų analizę susidurta su kai kurių duomenų trūkumų, kurie apsunkina vertinimo procesą ir neleidžia padaryti tikslių išvadų.

2.2. UAB „Bandelė“ veiklos pristatymas

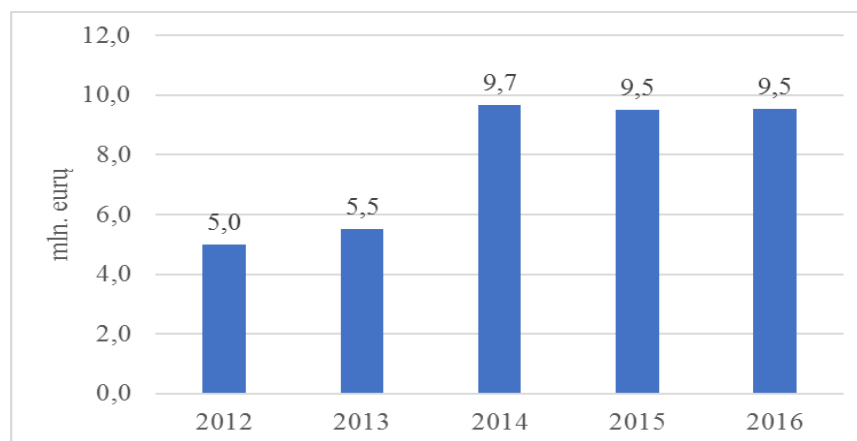
UAB „Bandelė“ veikia Klaipėdoje nuo 1994 metų. Įmonės pagrindinė veikla – įvairių rūšių duonos kepimas nuosavoje kepykloje. Kepykla kepa apie 100 rūšių duonos ir pyrago gaminių, kurie parduodami Lietuvoje, šiek tiek išvežama į Lenkiją. Įmonė turi ilgametę patirtį, yra gerai įsitvirtinusi rinkoje. Įmonėje šiuo metu dirba 138 darbuotojai.

Buhalterinės apskaitos ir finansinių ataskaitų rengimo procesas UAB „Bandelė“ yra pilnai kompiuterizuotas. Buhalterinė apskaita įmonėje nėra atskirta nuo kitos įmonės valdymo veiklos, nes bendrovė naudoja buhalterinės apskaitos ir verslo valdymo sistemą „Būtent“, kuri užtikrina

efektyvų buhalterinės apskaitos rengimo procesą. Naudojantis šia programine įranga bendrovės vyriausioji buhalterė tvarko įmonės buhalterinę apskaita nuo pirminių apskaitos dokumentų iki finansinės atskaitomybės rengimo.

Prieš pradėdant analizuoti įmonės atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais organizavimą ir apskaitą, svarbu gerai susipažinti su įmonės veiklos ypatumais, nustatyti jos finansinę būklę ir įvertinti rodiklių tendencijas.

Iš 1 priede pateikto UAB „Bandelė“ 2012 – 2016 metų balanso matyti, kad iki 2014 metų įmonė plėtė savo veiklą, o 2015 – 2016 metais bendrovės augimas sustojo (žr. 2.1 pav.).

2.1 pav. UAB „Bandelė“ turto vertės dinamika 2012 – 2016 metais

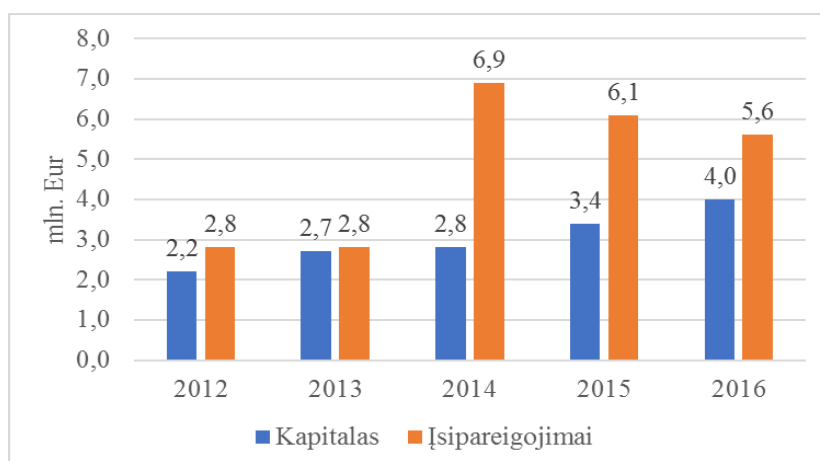
Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

Kaip matyti pateiktame paveiksle, 2012 – 2015 metais UAB „Bandelė“ turtas didėjo kasmet. Tuomet turto vertė išaugo beveik dvigubai. 2013 metais turto augimas sudarė tik 10,1 proc., o per 2013 metus turtas įmonėje padidėjo net 75,6 proc. Iš 1 priede pateiktos informacijos matyti, kad UAB „Bandelė“ turto augimui įtakos turėjo tiek ilgalaikio, tiek trumpalaikio turto vertės didėjimas. Tačiau, trumpalaikio turto vertės augimas buvo nežymus ir 2013 metais sudarė tik 3,79 proc., o 2014 metais – 22 proc. Tuo tarpu investicijos į ilgalaikį turtą analizuojamu laikotarpiu buvo didelės. Tokiu būdu, 2013 metais ilgalaikio turto vertė išaugo 56 proc., o per 2014 metus – daugiau, kaip 3 kartus. Labiausiai didėjo investicijos į materialųjį turtą. 2013 metais sparčiu augimu išsiskyrė finansinis turtas. Per metus jo vertė įmonėje padidėjo daugiau, kaip 8 kartus. Po 2014 metų įgyvendintų investicijų į ilgalaikį turtą įmonė sustabdė veiklos plėtrą ir bendrovės turtas nusistovėjo 9,5 mln.,. eurų riboje.

UAB „Bandelė“ nuosavas kapitalas iki 2015 metų beveik nekito. 2013 metais dėl nepaskirstyto pelno didėjimo nuosavo kapitalo vertė įmonėje padidėjo 23,6 proc., o 2014 metais didėjimas sudarė tik 3,5 proc. (žr. 2.2 pav.).

Kadangi būtent 2012 – 2014 metais įmonės turtas didėjo sparčiais tempais, galima daryti išvadą, kad įmonės turto augimas daugiausiai buvo finansuojamas iš skolintų lėšų. Apie tai byloja ir balanso analizė. Iš jos matyti, kad įmonės išsipareigojimai 2014 metais padidėjo beveik 1,5 karto.

Toks smarkus įmonės išsipareigojimų augimas 2014 metais buvo nulemtas įmonės ilgalaikių skolų didėjimu.

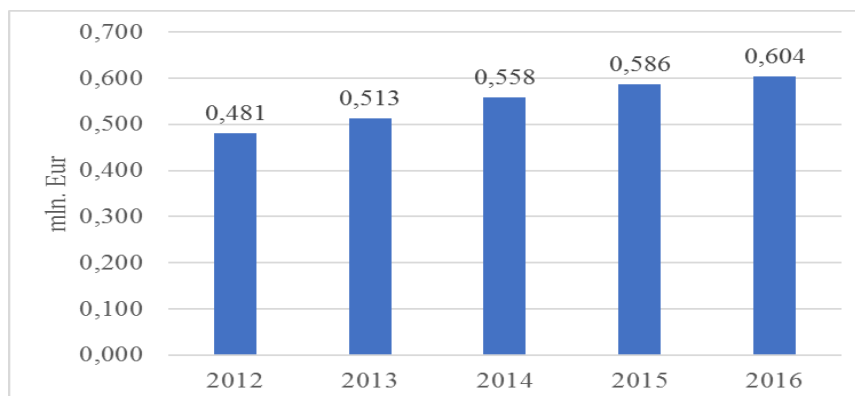

2.2 pav. UAB „Bandelė“ kapitalo ir išsipareigojimų vertės dinamika 2012 – 2016 metais

Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

Įmonė analizuojamuoju laikotarpiu aktyviai naudojosi bankų kredito galimybėmis. Nuo 2015 metų tendencijos bendrovės veiklos finansavimo srityje pakito ir mokėtinos sumos pradėjo mažėti. Tokiu būdu, 2015 metais UAB „Bandelė“ nuosavas kapitalas padidėjo 0,6 mln. eurų, o tai sudarė daugiau nei 21 proc. 2016 metais savininkų nuosavybės augimas buvo panašus. Tuo tarpu išsipareigojimai įmonėje per pastaruosius 2 metus sumažėjo 1,3 mln. eurų, o tai sudaro 19,2 proc. Tokios tendencijos parodo, kad analizuojama įmonė sėkmingai dengia prisiimtus išsipareigojimus.

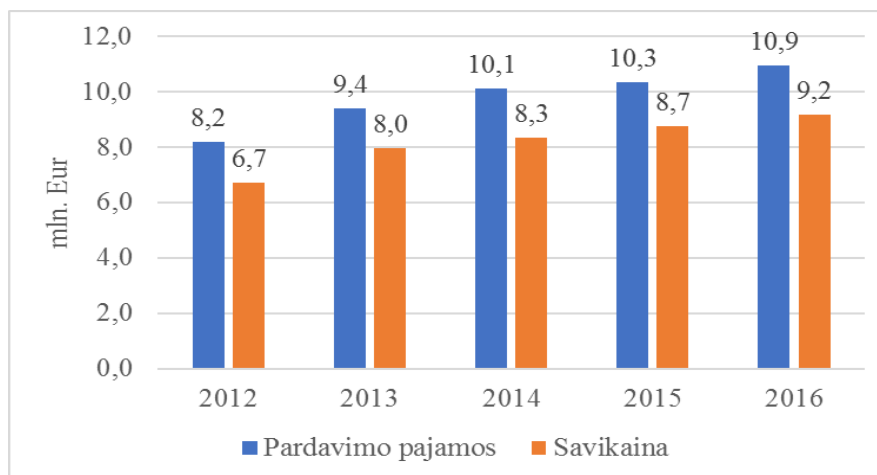
Atliekant įmonės finansinių rezultatų analizę, svarbu nustatyti, ar įmonės veikla yra pelninga ir kokios yra finansinio rezultato kitimo tendencijos. Iš 2 priede pateiktos įmonės pelno (nuostolių) ataskaitos matyti, kad įmonės veikla yra pelninga. Be to, bendrovei sekasi nuolat plėsti veiklą ir didinti grynąjį pelną (žr. 2.3 pav.). Tačiau verta atkreipti dėmesį į tai, kad įmonės pelno augimo tempai mažėja kasmet. 2013 – 2014 metai pasižymėjo 6-8 proc. metiniu pelno augimu, tuo tarpu 2015 – 2016 metais bendrovės grynojo pelno augimas per metus sulėtėjo iki 5 – 3 proc.

2.3 pav. UAB „Bandelė“ grynojo pelno dinamika 2012 – 2016 metais

Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

Grynojo pelno augimui įtakos turėjo pardavimo pajamų augimas, kuris 2013 metais sudarė 14,8 proc., o 2014 – 7,34 proc. Tuo tarpu 2015 metais metinis pardavimo pajamų augimas sumažėjo iki 2,4 proc., o 2016 metais sudarė beveik 6 proc. Pažymėtina, kad kartu su pajamomis didėjo ir pardavimų savikaina, tačiau 2013 metais pardavimų savikainos augimas buvo mažesnis, nei pajamų (žr. 2.4 pav.).

2.4 pav. UAB „Bandelė“ pardavimo pajamų ir savikainos dinamika 2012 – 2016 metais

Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

Kadangi UAB „Bandelė“ pavyko išvengti pardavimo pajamų savikainos augimo 2013 metais, įmonės bendrasis pelnas per šituos metus išaugo net 20,3 proc. Taigi, įmonės pagrindinės veikla tapo daug efektyvesnė. Vėlesniais metais pardavimo savikaina pradėjo didėti sparčiau, vis dėlto 2016 metais savikainos augimas sudarė 4,9 proc., o pardavimo pajamos padidėjo beveik 6 proc. Toks skirtumas teigiamai veikė grynąjį pelną.

Apibendrinant galima teigti, kad įmonės pagrindinė veikla yra duonos ir pyrago gaminių kepimas. Įmonė veikia rinkoje jau daugiau kaip 20 metų ir per šį laikotarpį sukaupė ilgalaikę patirtį. Įmonės veikla yra pelninga, o pelnas kasmet didėja.

3. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

3.1. Atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais organizavimas UAB „Bandelė“

UAB „Bandelė“ seniai veikia rinkoje, todėl ji turi ilgalaikius ir patikimus ryšius su partneriais. Su tiekėjais ir pirkėjais yra sudaromos ilgalaikės sutartys, kurios numato atsiskaitymų tvarką ir terminus. Remiantis įmonės apskaitos registrais galima teigti, kad didžioji dalis įmonės atsiskaitymų su tiekėjais įgyvendinama negrynaisiais pinigais, vykdant mokėjimo nurodymus. Dažniausiai tiekėjai suteikia 30 dienų atsiskaitymo terminus, tačiau išskirtiniais atvejais, atsiskaitymų terminas yra pailgintas iki 60 dienų.

UAB „Bandelė“ vykdo gamybinę veiklą, todėl jos pirkėjai yra didmenininkai, kurie perka duonos ir pyrago gaminius perpardavimui. Todėl didžioji dalis analizuojamos įmonės produkcijos parduodama skolon, o skolos apmokomos negrynaisiais pinigais, vykdant mokėjimo nurodymus į įmonės sąskaitą. Dėl šios priežasties, UAB „Bandelė“ nuolat turi pirkėjų įsiskolinimų, kurie turi būti padengiami per trumpą laikotarpį. Standartiškai bendrovė taiko 30 dienų atsiskaitymo terminą. Naujiems klientams dažniausiai nustatomas 10 dienų atsiskaitymo terminas, o lojaliems klientams išskirtiniais atvejais įmonė leidžia apmokėti sąskaitas per 60 dienų (žr. 3.1 lentelę).

3.1 lentelė. Atsiskaitymo su tiekėjais ir pirkėjais terminai

Atsiskaitymai su tiekėjais		Atsiskaitymai su pirkėjais	
Daugelis tiekėjų	30 dienų	Nauji klientai	10 dienų
Tiekėjai, su kuriais įmonė bendradarbiauja seniai	60 dienų	Daugelis klientų	30 dienų
		Lojalūs klientai su gera mokumo būkle	60 dienų

Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

Nors didžioji dalis pirkėjų įsiskolinimų turi būti apmokėta greitai, vis dėlto šiose sumose įšaldoma dalis įmonės kapitalo ir įmonė turi naudoti kitus išteklius apyvartinio kapitalo palaikymui. Remiantis įmonės apskaitos dokumentų informacija, per 2016 metus 639 tūkst. Eur suma buvo atgauta iš pirkėjų pavėluotai, beveik 100 tūkst. Eur nebuvo atgauta per metus visiškai. Tokiu būdu, galima teigti, kad 30 proc. įmonės pirkėjų vėluoja apmokėti skolas, o 5 proc. visų pirkėjų įsiskolinimo visiškai neapmokama. Tokie duomenys parodo, kad pirkėjų skolų neatgavimo rizika yra labai didelė įmonėje. Atsižvelgiant į tai naudinga tobulinti atsiskaitymų su pirkėjais organizavimą įmonėje.

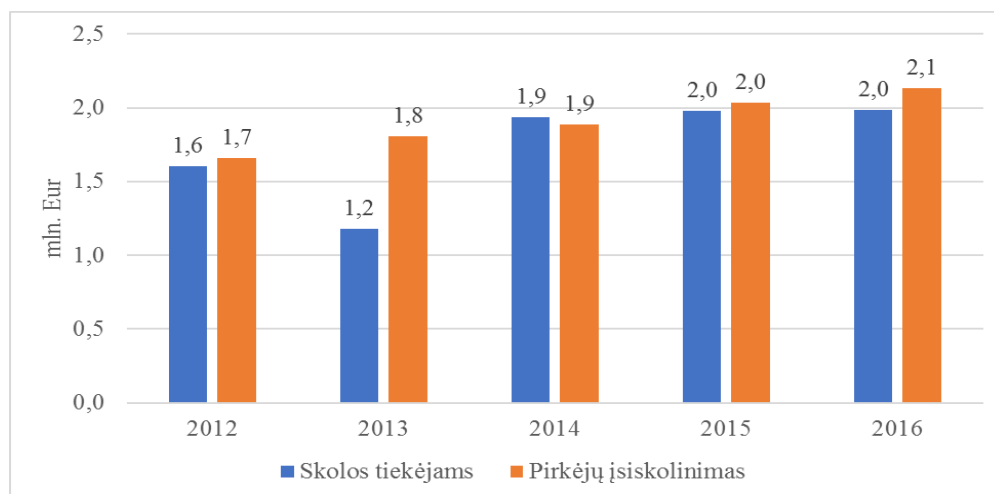
Sprendžiant ne laiku apmokamų sąskaitų problemą, įmonei pravartu būtų daliai klientų taikyti išankstinio atsiskaitymo metodą, o kitiems pasiūlyti nuolaidas, jei už produkciją atsiskaitoma anksčiau nurodyto termino. Kadangi UAB „Bandelė“ rinkoje veikia jau pakankamai seniai, įmonė

gali pradėti naudoti išankstinio mokėjimo metodą mažiau patikimiems klientams, tokiu būdu užtikrindama savalaikį rizikingų skolų apmokėjimą. Klientų mokumo būklės įvertinimui ir kreditingumo nustatymui įmonei reikės samdyti bendrovę, teikiančią tokias paslaugas (pvz. Credit Info). Be išankstinio apmokėjimo nuolatiniais klientams bendrovė galėtų siūlyti nuolaidas atsiskaitant anksčiau termino. Pavyzdžiui, jei pirkėjai apmokėtų sąskaitas per 10 dienų, vietoj 30, jiems gali būti pritaikyta 2 proc. nuolaida. Šis metodas yra labai veiksmingas ir skatina pirkėjus apmokėti įsipareigojimus kiek įmanoma greičiau, kad pasinaudoti siūloma nuolaida. Viena vertus, dėl tokios nuolaidos įmonė galėtų prarasti apie 200 tūkst. eurų pajamų per metus, tačiau, kita vertus, tai paskatintų pirkėjus apmokėti sąskaitas per 10 dienų, kas užtikrintų greitesnę pinigų apyvartą įmonėje ir sudarytų sąlygas dirbti efektyviau.

Apibendrinant UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais organizavimo procesą, galima teigti, kad visi atsiskaitymai bendrovėje dažniausiai vyksta ne grynais, t. y. per įmonės banko sąskaitą. Su tiekėjais ir pirkėjais yra sudaryto ilgalaikės darbo sutartys, kuriose numatyti skolų apmokėjimo terminai. Atsiskaitymo su tiekėjais terminai svyruoja nuo 30 iki 60 dienų, tuo tarpu, kai pirkėjai su bendrove privalo atsiskaityti per 10 – 60 dienų, priklausomai nuo pirkėjo lojalumo ir mokumo būklės. Tyrimas parodė, kad apie 30 proc. įmonės pirkėjų įsiskolinimų apmokama ne laiku, o 5 proc. pirkėjų įsipareigojimų niekada neatgaunami.

3.2. Atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais efektyvumo vertinimas

Analizuojama įmonė iš pradžių gauna žaliavas iš tiekėjų ir tik vėliau atsiskaito už prekes, todėl ji nuolat turi įsiskolinimus tiekėjams. 3.1 paveiksle pavaizduota, kaip analizuojamu laikotarpiu kito UAB „Bandelė“ įsiskolinimų tiekėjams ir pirkėjų įsiskolinimo vertė.

3.1 pav. UAB „Bandelė“ skolų tiekėjams ir pirkėjų įsiskolinimo vertė 2012 – 2016 metais

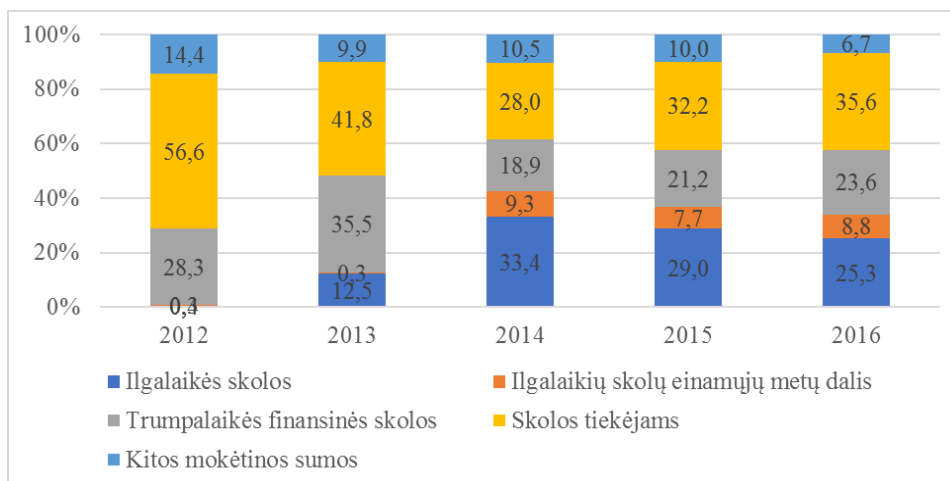
Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

3.1 paveiksle matyti, kad įmonės įsiskolinimo tiekėjams vertė nuolat kito. 2013 metais įsiskolinimas tiekėjams sumažėjo 0,4 mln. Eur, kas sudaro net 26,3 proc. Svarbu pažymėti, kad įsiskolinimo tiekėjams vertė sumažėjo, nors 2013 metais pardavimai ir jų savikaina didėjo, tai parodo, kad įmonė pradėjo operatyviau apmokėti turimas skolas tiekėjams. Tačiau, 2014 metais plečiantis įmonės veiklai, bendrovės skolos tiekėjams pradėjo augti. Įsiskolinimo tiekėjams vertė įmonėje per 2014 metus išaugo net 0,8 mln. Eur, t. y. 63,9 proc. Dėl smarkaus skolų tiekėjams vertės augimo 2014 metais buvo viršytas 2012 metų lygis ir įmonės įsiskolinimai tiekėjams 2014 metais buvo 20 proc. didesni už 2012 metus. 2014 metų rodiklio augimą veikė tiek pablogėjusi įmonės mokumo būklė, tiek įmonės veiklos plėtra. Vėlesniais metais įmonės įsiskolinimas tiekėjams išliko panašiam lygyje ir mažai kito.

Siekiant nustatyti, kokia dalis įmonės apyvartinio kapitalo įšaldoma pirkėjų skolose, tikslinga įvertinti, kaip analizuojamu laikotarpiu kito įmonės pirkėjų įsiskolinimo vertė. 3.1 paveiksle matyti, kad pirkėjų įsiskolinimas kasmet didėja. Bendras augimas 2012 – 2016 metais sudarė 0,5 mln. Eur, t. y. 28,3 proc. Daugiausiai pirkėjų įsiskolinimas didėjo 2013 metais, kuomet per metus pirkėjų skolos išaugo 0,1 mln. Eur, t. y. 8,7 proc. 2014 metais pirkėjų skolų augimo tempas šiek tiek sumažėjo ir sudarė 4,4 proc. Vėlesniais metais pirkėjų įsiskolinimo augimas išliko panašiam lygyje. Pirkėjų įsiskolinimo vertė analizuojamų laikotarpiu didėjo dėl įmonės veiklos plėtros ir augančių pardavimo pajamų. Pirkėjų įsiskolinimas paprastai didėja atitinkami pardavimų pajamoms. Tačiau didesnis pirkėjų įsiskolinimas parodo, kad pirkėjų skolose įšaldomos vis didesnės įmonės lėšos ir įmonei reikia vis didesnio apyvartinio kapitalo.

Palyginus UAB „Bandelė“ pirkėjų įsiskolinimas su pačios įmonės įsipareigojimais tiekėjams matyti, kad 2016 metais įmonės pirkėjų įsiskolinimas 0,1 mln. Eur viršijo įmonės įsipareigojimus. Tokia situacija parodo, kad įmonė pati priversta skolintis ar ieškoti kitų finansavimo šaltinių, kad užtikrinti reikiamą apyvartinį kapitalą.

Siekiant įvertinti įsiskolinimo tiekėjams poveikį įmonės mokumo būklei, tikslinga nustatyti, kokią dalį nuo visų įmonės įsipareigojimų sudaro skolos tiekėjams. Šiam tikslui 3.2 paveiksle pavaizduota UAB „Bandelė“ mokėtinų sumų struktūra. Pateiktame paveiksle matyti, kad analizuojamo laikotarpio pradžioje skolos tiekėjams buvo pagrindinis įsipareigojimų straipsnis ir sudarė daugiau nei pusę visų įsipareigojimų. Tokie dideli įmonės įsipareigojimai tiekėjams byloja apie tai, kad įmonės veikla dalinai buvo finansuojama iš skolų tiekėjams. Toks finansavimo būdas yra naudingas įmonei, nes nereikia mokėti palūkanų už paskolą, tačiau kartu ir labai rizikingas, nes įmonė nuolat balansuoja ties nemokumo riba. Tačiau 2013 metais situacija pradėjo keistis. Padidėjus ilgalaikėms skoloms ir trumpalaikėms finansinėms skoloms, įsiskolinimo tiekėjams dalis nuo visų įmonės įsipareigojimų sumažėjo beveik 15 proc. punktais ir skolos tiekėjams sudarė 41,8 proc. nuo visų įmonės skolų.

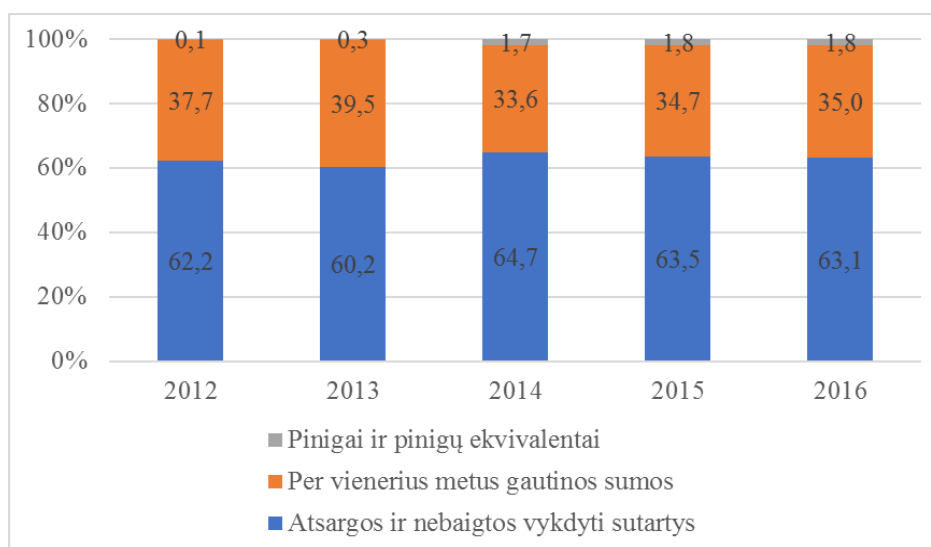

3.2 pav. UAB „Bandelė“ įsipareigojimų struktūra 2012 – 2016 metais

Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

2014 metais UAB „Bandelė“ dar labiau pradėjo savo veiklą finansuoti ilgalaikiais įsipareigojimais ir ilgalaikės skolos išaugo iki 33,4 proc. nuo visų įmonės įsipareigojimų. Tokiu būdu, nors 2014 metais absoliuti įsipareigojimų tiekėjams vertė smarkiai išaugo, tačiau jų dalis nuo visų įmonės mokėtinų sumų sumažėjo iki 28 proc. 2015 metais pradėjus grąžinti ilgalaikę paskolą, jos dalis nuo visų įmonės įsipareigojimų pradėjo mažėti, tuo tarpu įmonės įsiskolinimų tiekėjams dalis ir vėl augti. 2015 metais rodiklio augimas sudarė 4,2 proc. punkto, o 2016 metais dar 3,4 punkto. Tokiu būdu analizuojamo laikotarpio pabaigoje įmonės skolos tiekėjams sudarė daugiau nei trečdalį visų įmonės įsipareigojimų.

Norint nustatyti pirkėjų įsiskolinimo poveikį UAB „Bandelė“ veiklai ir įvertinti pirkėjų įsiskolinimo rizikingumą, tikslinga nustatyti, kokią dalį įmonės trumpalaikio turto sudaro pirkėjų įsiskolinimai. 3.3 paveiksle pavaizduota UAB „Bandelė“ trumpalaikio turto struktūra.

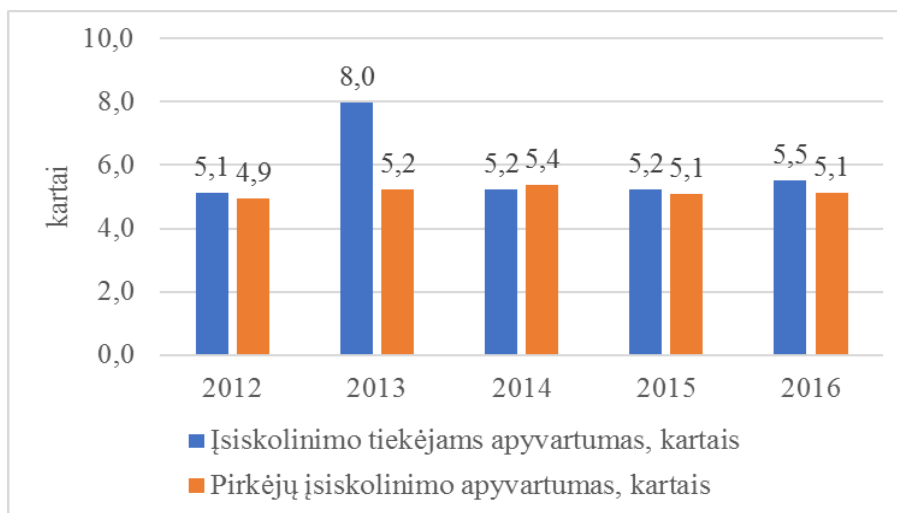

3.3 pav. UAB „Bandelė“ trumpalaikio turto struktūra 2012 – 2016 metais

Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

Pateiktame paveiksle matyti, kad 2016 metais įmonės pirkėjų skolos sudarė daugiau nei trečdalį viso įmonės trumpalaikio turto. Tokia rodiklio dalis yra pakankamai didelė ir parodo, kad trumpalaikio turto struktūra įmonėje yra pakankamai rizikinga. Tačiau reikia pažymėti, kad palyginus su 2013 metais pirkėjų skolų dalis trumpalaikio turto struktūroje sumažėjo beveik 5 proc. punktais. Mažėjanti pirkėjų įsiskolinimų dalis teigiamai charakterizuoja įmonę.

Siekiant nustatyti, kaip greitai pirkėjai apmoka savo skolas, o pati įmonė atsiskaito su tiekėjais, apskaičiuotas skolų apyvartumas (žr. 3.4 pav.).

3.4 pav. UAB „Bandelė“ įsiskolinimo tiekėjams ir pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas kartais 2012 – 2016 metais

Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

Pateiktame paveiksle matyti, kad 2016 metais analizuojamos įmonės įsiskolinimas tiekėjams per metus vidutiniškai 5,5 karto buvo apmokėtos ir padengtos. Lyginant su ankstesniais metais rodiklis išaugo 0,3 karto. Toks rodiklio pokytis parodo, kad įmonė pradėjo šiek tiek greičiau dengti savo įsipareigojimus tiekėjams. Svarbu pažymėti, kad greičiausia įmonės įsiskolinimo tiekėjams apyvarta UAB „Bandelė“ buvo 2013 metais, kuomet rodiklis vidutiniškai per metus siekė net 8 kartus.

Lyginant 3.4 paveiksle pateiktus rodiklius matyti, kad 2016 metais bendrovė greičiau grąžindavo savo skolas, nei atgaudavo jas iš pirkėjų. Tačiau skirtumas tarp apyvartumo rodiklių nėra didelis ir vidutiniškai per 2016 metus sudarė 0,4 karto. Bendrovės įsiskolinimo tiekėjams apyvartumas buvo greitesnis beveik per visą laikotarpį. Išimtį sudaro tik 2014 metai, kuomet įmonė įsipareigojimai tiekėjams vidutiniškai apsivertė apie 5,2 karto, tuo tarpu pirkėjų skolų apyvartumas sudarė 5,4 karto.

Teorinėje darbo dalyje minėta, kad analizuojant įmonės atsiskaitymų efektyvumą, tikslinga skaičiuoti ir analizuoti veiklos ciklo ir finansinio ciklo rodiklius. 3.2 lentelėje apskaičiuoti UAB „Bandelė“ 2012 – 2016 metų veiklos ir finansinis ciklas.

3.2 lentelė. UAB „Bandelė“ veiklos ir finansinis ciklas 2012 – 2016 metais

Rodiklis	2012	2013	2014	2015	2016
Įsiskolinimo tiekėjams apyvartumas, dienomis	71	46	70	70	66
Pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas, dienomis	74	70	68	72	71
Atsargų apyvartumas, dienomis	122	107	131	131	128
Veiklos ciklas, dienomis	196	177	199	203	199
Finansinis ciklas, dienomis	124	131	129	133	133

Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

Prieš apskaičiuojant veiklos ir finansinio ciklo trukmes, tenka apskaičiuoti pirkėjų ir tiekėjų apyvartumo dienomis rodiklius. Kaip matyti 3.2 lentelėje, pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas 2016 metais sudarė 71 dieną. Tai parodo, kad didelė dalis klientų nesilaiko sąskaitų apmokėjimo terminų, nes maksimalus atsiskaitymo su lojaliais ir patikimais klientais terminas sudaro 60 dienų (žr. 3.1 lentelę). Per visą analizuotą laikotarpį pirkėjų įsiskolinimo apyvartumo trukmė buvo ilgesnė kaip 68 dienos, tai parodo, kad nuolat pirkėjai vėluoja apmokėti savo sąskaitas. Tokia padėtis reiškia, kad įmonė turi daug nepatikimų pirkėjų, o tai savo ruožtu didina skolų neatgavimo riziką.

Iš pateiktos lentelės matyti, kad 2016 metais įmonės veiklos ciklas sudarė 199 dienas. Tokia rodiklio reikšmė parodo, kad analizuojamojoje įmonėje įsigytos žaliavos pavirsta pajamomis per 199 dienas. Lyginant su 2015 metais rodiklis sutrumpėjo 4 dienomis ir tai teigiamai charakterizuoja bendrovę, nes parodo, kad įmonės atsiskaitymų valdymo efektyvumas šiek tiek pagerėjo. Vis dėlto, 2013 metais veiklos ciklo rodiklis buvo daug geresnis ir sudarė tik 177 dienas, kas yra 22 dienomis mažiau, nei 2016 metais. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad analizuojamos įmonės veiklos ciklas yra pakankamai ilgas, nes maisto pramonėje pagaminta produkcija turi būti parduodama labai greitai, kad ne sugestų. Kaip matyti 3.2 lentelėje, labiausiai įtakos tokiam ilgam veiklos ciklui turi atsargų apyvartumas. Taip yra dėl to, kad įmonė iš anksto nuperka žaliavas dideliais kiekiais.

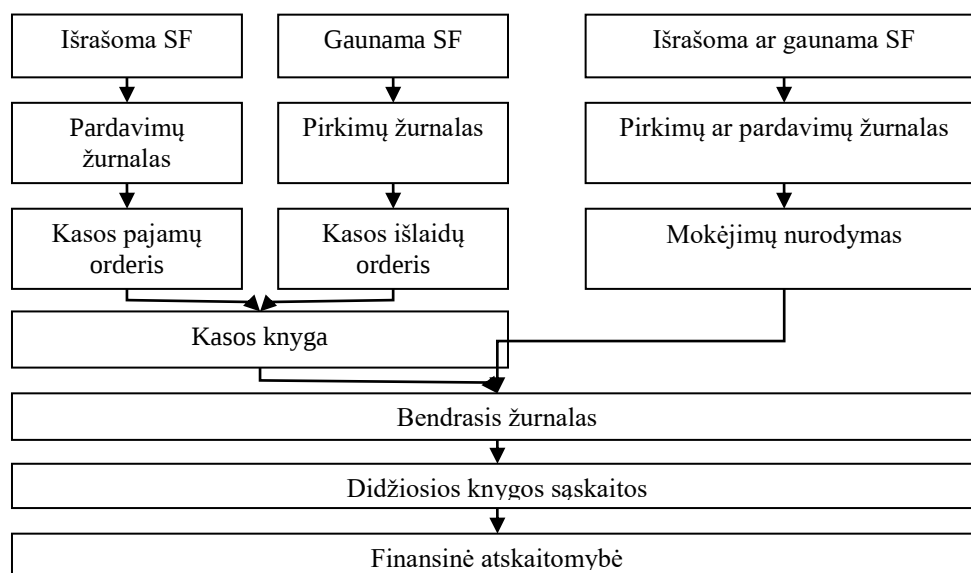
Finansinis ciklas UAB „Bandelė“ 2016 metais sudarė 133 dienas. Tokia rodiklio reikšmė parodo, kad 66 proc. veiklos ciklo bendrovei tenka finansuoti savo lėšomis. Finansinio ciklo reikšmė įmonėje beveik nekito nuo 2013 metų ir svyravo nuo 129 iki 133 dienų. Tuo tarpu 2012 metais rodiklis sudarė 124 dienas. 2015 – 2016 metais įmonės finansinio ciklo trukmė buvo didžiausia per visą analizuotą laikotarpį. Tai parodo, kad įmonės atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais valdymas pastaruoju metu yra mažiausiai efektyvus.

Apibendrinant galima teigti, kad UAB „Bandelė“ tiek su tiekėjais, tiek su pirkėjais dirbama perkant ir parduodant prekes skolon ir atsiskaitant už jas per nustatytą terminą. Dėl šios priežasties įmonėje nuolat yra pakankamai didelė dalis skolų tiekėjams ir pirkėjams įsipareigojimų. Bendrovės pirkėjų įsiskolinimas sudaro trečdalį nuo viso įmonės trumpalaikio turto. Tai parodo, kad įmonės pirkėjų įsiskolinimuose įšaldyta didelė dalis įmonės turto. Įmonės įsiskolinimas tiekėjams taip pat yra viena didžiausių bendrovės trumpalaikių įsiskolinimų dalių. 2016 metais analizuojamos

bendrovės pirkėjų įsiskolinimas buvo 0,1 mln. eurų didesnis už įmonės įsiskolinimą tiekėjams. Įvertinus įmonės įsiskolinimo tiekėjams ir pirkėjų įsiskolinimo apyvartumo rodiklius nustatyta, kad vidutinė pirkėjų atsiskaitymo trukmė 2016 metais sudarė 71 dieną, o tai yra daug ilgiau, nei įmonės nustatytas atsiskaitymo terminas su klientais. Nepakankama sąskaitų apmokėjimo kontrolė neigiamai veikia atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais efektyvumą, nes, kaip parodė finansinis ciklas, daugiau kaip 66 proc. veiklos ciklo bendrovė apmoka savo lėšomis. Siekiant sumažinti šį rodiklį būtina griežčiau kontroliuoti pirkėjų sąskaitų apmokėjimą.

3.3. Atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais apskaitos UAB „Bandelė“ analizė

Analizuojant UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais apskaitą svarbu apibūdinti visą tokių operacijų apskaitos procesą nuo pirminių dokumentų (žr. 3.5 pav.).

3.5 pav. UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais apskaitos procesas

Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

3.5 paveiksle matyti, kad pirmajame atsiskaitymų etape pirkėjams išrašoma arba gaunama iš tiekėjų Sąskaita faktūra, kuri ir yra atsiskaitymų pagrindas. Vėliau, priklausomai nuo pasirinkto faktūros apmokėjimo būdo, parengiamas atitinkamas dokumentas. Jau minėta, kad daugeliu atveju atsiskaitymai vykdomi negrynais pinigais, tačiau pasitaiko ir atsiskaitymų grynais atvejų. Šio atveju mokėtoji surašomas Kasos pajamų orderis. Jei pati UAB „Bandelė“ apmoka tiekėjo sąskaitą grynais – rengiamas Kasos išlaidų orderis. Kuomet vykdomi apmokėjimai negrynais pinigais – remiamasi mokėjimo nurodymais. Atsiskaitymai su tiekėjais registruojami pirkimų žurnale, o atsiskaitymai su pirkėjais – pardavimų žurnale. Vėliau pirkimų – pardavimų žurnalų informacija perkeliama į bendrąjį žurnalą ir didžiosios knygos sąskaitas, iš kur galiausiai, pasibaigus ataskaitiniam laikotarpiui perkeliama į finansinę atskaitomybę.

UAB „Bandelė“ pardavimams skolon registruoti naudoja 2411 sąskaitų plano sąskaitas. 3.3 lentelėje matyti, kaip ši sąskaita įmonėje detalizuojama.

3.3 lentelė. UAB „Bandelė“ sąskaitų plano 2411 sąskaitos detalizavimas

Sąsk. Nr.	Sąskaitos pavadinimas
2411	Pirkėjai
241101	Pirkėjai prekių
241102	Pirkėjai paslaugų
2419	Pirkėjų abejotinos skolos (-)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

Pateiktoje lentelėje matyti, kad įmonė visus savo pirkėjus grupuoja pagal tai, ką jie įsigyja – prekes ar paslaugas. Sąskaitoje 2419 Pirkėjų abejotinos skolos apskaitomos pirkėjų skolos, kurios negrąžinamos ilgiau, kaip vienerius metus.

UAB „Bandelė“ pardavusi skolon savo produkciją išrašo Sąskaitą – faktūrą. Kuomet Sąskaita – faktūra pateikiama į buhalteriją, įmonės buhalteriai atlieka įrašus, pateiktus 3.4 lentelėje.

3.4 lentelė. UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su pirkėjais buhalteriniai įrašai

Prekių pardavimas skolon, prekių pardavimo momentu
D241101 Pirkėjai prekių K5000 Parduotų prekių pajamos K4484 Mokėtinas PVM
Atsiskaitymas už prekes, parduotas skolon
D271 Sąskaita banke K241101 Pirkėjai prekių
Sąskaita neapmokėta per vienerius metus
D 2419 Pirkėjų abejotinos skolos K 241101 Pirkėjai prekių
Prekių pardavimas už grynuosius pinigus
D272 Buhalterinė kasa K 500 Paravimo pajamos K 4484 Mokėtinas PVM

Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

Kaip matyti 3.4 lentelėje, po prekių pardavimo skolon įmonės apskaitoje registruojamas klientų įsipareigojimų didėjimas. Šios operacijos registravimui debetuojama sąskaita 241101 Pirkėjai prekių ir kredituojama 5000 sąskaita Parduotų prekių pajamos bei 4484 Mokėtinas PVM. Jei klientas sąskaitą apmoka laiku ir perveda į UAB „Bandelė“ banko sąskaitą reikiamą sumą, įmonės buhalteriai pagal sąskaitos išrašą registruoja pirkėjų skolos sumažėjimą. Todėl padidėja sąskaitos 241101 Pirkėjai prekių sąskaitos kredito apyvarta, o sąskaitos 271 Sąskaita banke – debeto apyvarta. Kuomet įmonės pirkėjai neapmoka sąskaitų per vienerius metus, šios skolos perkeliama į abejotinių skolų sąskaitą. Pagrindžiant šią operaciją rengiama buhalterinė pažyma, o apskaitos registruose registruojamas sąskaitos 2419 Pirkėjų abejotinos skolos sąskaitos debeto apyvartos padidėjimas, o 241101 Pirkėjai prekių – kredito apyvartos padidėjimas.

Dalis bendrovės klientų už įsigytą produkciją atsiskaito iškart grynais. Registruojant tokią operaciją parengiama Sąskaita – faktūra ir Kasos pajamų orderis. Šių dokumentų pagrindu debetuojama sąskaita 272 Buhalterinė kasa, o kredituojamos pardavimo pajamų ir mokėtino PVM sąskaitos.

UAB „Bandelė“ dažniausiai atsiskaitymus su teikėjais organizuoja negrynaisiais pinigais. Šiam tikslui bendrovėje naudojamos 271 Sąskaita banke ir 443 Skolos teikėjams. 443 sąskaita taip pat detalizuojama įmonėje. Jos subsąskaitos pateiktos 3.5 lentelėje.

3.5 lentelė. 443 sąskaitos detalizavimas UAB „Bandelė“

Sąsk. Nr.	Sąskaitos pavadinimas
443	Skolos tiekėjams
4431	Skolos prekių tiekėjams
4432	Skolos paslaugų tiekėjams

Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

Reikėtų pažymėti, kad įmonė kartais atsiskaito su teikėjais ir partneriais iš anksto. Atvaizduojant išankstinių apmokėjimų operacijas apskaitoje UAB „Bandelė“ buhalterė naudoja 2021 sąskaitas. 3.6 lentelėje pateikta, kaip ši sąskaita įmonėje detalizuojamas.

3.6 lentelė. UAB „Bandelė“ 2021 sąskaitos detalizavimas

Sąsk. Nr.	Sąskaitos pavadinimas
2021	Išankstiniai apmokėjimai tiekėjams
202101	Išankstiniai apmokėjimai tiekėjams už prekes
202102	Išankstiniai apmokėjimai tiekėjams už paslaugas
202109	Kiti išankstiniai apmokėjimai tiekėjams

Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

UAB „Bandelė“ kartais tenka atsiskaityti ir grynaisiais pinigais. Šitam tikslui bendrovėje naudojama kasos sąskaita 272 arba 2435 Atskaitingi asmenys (žr. 3.7 lentelę).

3.7 lentelė. UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su tiekėjais grynais buhalteriniai įrašai

Pinigų išmokėjimas atskaitingam asmeniui	
D2435 Atskaitingi asmenys	
K2721 Buhalterinė kasa	
Patvirtinimo apie išleistus pinigus pristatymas į buhalteriją	
D20110101 Kuro atsargos automobiliams	
D 2431 Gautinas PVM	
D2721 Buhalterinė kasa	
K 2435 Atskaitingi asmenys	

Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

Kuomet UAB „Bandelė“ darbuotojams išduodami pinigai apmokėti už prekes ar paslaugas įmonės reikalams, buhalteriai užpildo Kasos išlaidų orderį, o apskaitos registre padaro įrašus, pateiktus 3.7 lentelėje: debetuojama sąskaita 2435 Atskaitingi asmenys, o kredituojama sąskaita 2721 Buhalterinė kasa. Kuomet darbuotojas (atskaitingas asmuo) į buhalteriją pristato PVM sąskaitą – faktūrą su kvitu, kuris įrodo pinigų išleidimą pagal paskirtį, apskaitoje registruojamas

atitinkamų žaliavų padidėjimas, t. y. debetuojama turtinė sąskaita, kuri gali skirtis priklausomai nuo įsigijamų prekių ar paslaugų. Atskaityto asmens sąskaita kredituojama. Jei darbuotojas kartu su išleidimą patvirtinančiu dokumentu į buhalteriją pristato ir išduotų pinigų likutį, taip pat turi padidėti ir sąskaita 27121 Buhalterinė kasa.

Žaliavos produkcijos gamybai dažniausia perkamos skolon. Tokias atvejais tiekėjas UAB „Bandelė“ išrašo sąskaitą – faktūrą, kurios pagrindu buhalteriai fiksuoja bendrovės skolos padidėjimą (žr. 3.8 lentelę).

3.8 lentelė. UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su tiekėjais, perkant skolon, buhalteriniai įrašai

Žaliavų pirkimas	
D 20110 Žaliavos	
D 2431 Gautinas PVM	
K 4431 Skolos prekių tiekėjams	
Atsiskaitymas už žaliavas	
D 4431 Skolos prekių tiekėjams	
K 271 Sąskaita banke	

Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

Kaip matyti 3.8 lentelėje, po žaliavų įsigijimo bendrovės buhalteris fiksuoja sąskaitos 20110 Žaliavos debeto apyvartos didėjimą, o kredito apyvarta padidėja 4431 Skolos prekių tiekėjams sąskaitoje. Apmokėjus sąskaitą – faktūrą per numatytą terminą, operacija atvaizduojama įmonės banko sąskaitos išrašė, o buhalteris debetuoja 4431 sąskaitą Skolos prekių tiekėjams, o sąskaita 271 Sąskaita banke kredituojama.

Už draudimo paslaugas įmonė dažniausiai moka iš anksto už metus. Sumokėjus už automobilio draudimą už metus, apskaitoje daromi įrašai pateikti 3.9 lentelėje.

3.9 lentelė. UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su tiekėjais, apmokant avansu, buhalteriniai įrašai

Atsiskaitymas už draudimo paslaugas iš anksto	
D202102 Išankstiniai apmokėjimai tiekėjams už paslaugas	
K 2711 Sąskaita banke	
Draudimo sąnaudų nurašymas kas mėnesį	
D 630302 Automobilio draudimo sąnaudos	
K 202102 Išankstiniai apmokėjimai tiekėjams už paslaugas	

Šaltinis: sudaryta autorės pagal įmonės duomenis.

Kadangi draudimo paslaugos neapmokestinamos PVM, šioje operacijoje nebuvo išskirtas gautinas PVM. Iš anksto apmokėjus draudimo paslaugas kredituojama sąskaita 202102 Išankstiniai apmokėjimai tiekėjams už paslaugas, o 2711 Sąskaita banke kredituojama. Kas mėnesį buhalteris turi nurašyti proporcingą dalį draudimo paslaugų į sąnaudas, todėl padidėja sąskaitos 630302 Automobilio draudimo sąnaudos debeto apyvarta, o sąskaita 202102 Išankstiniai apmokėjimai tiekėjams už paslaugas kredituojama.

Analizuojant atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais apskaitos ypatumus, svarbu nustatyti, kaip informacija apie įmonės skolas tiekėjams ir pirkėjų įsiskolinimus pateikiama bendrovės finansinėje atskaitomybėje. Pagal UAB „Bandelė“ apskaitos politiką, įsipareigojimai bei kitos mokėtinos sumos turi būti vertinamos įsigijimo savikaina, o pirkėjų skolos pripažįstamos savikaina, kurią sudaro pardavimo metu dokumentuose užfiksuota iš pirkėjo gautina suma.

Atlikus įmonės apskaitos politikos analizę nustatyta, kad bendrovės apskaitos politikoje nereglamentuotas abejotinių skolų pripažinimas ir apskaita įmonėje. Kadangi įmonė nuolat ir dideliais kiekiais parduoda pagamintą produkciją skolon, pirkėjų įsiskolinimas sudaro dideles sumas. Kaip parodė tyrimas 2016 metais pirkėjų įsiskolinimas sudarė daugiau kaip 35 proc. įmonės trumpalaikio turto, o pirkėjai savo skolas vidutiniškai apmokėdavo per 71 dieną vietoj maksimalaus 60 dienų termino. Tokie tyrimo rezultatai parodo, kad apskaitos politikoje svarbu detalizuoti abejotinių skolų apskaitos tvarką, nes taip bus galima geriau kontroliuoti pirkėjų įsiskolinimus ir sumažinti neatsiskaitymo riziką.

Siekiant padidinti skolų, dėl kurių grąžinimo abejojama, atgavimo tikimybę, UAB „Bandelė“ buhalterinėje apskaitoje tokias skolas siūlau iškelti į specialią subsąskaitą *Kontroliuotinos skolos*. Į šią sąskaitą turi būti iškeliamos visos pirkėjų skolos, kurios nebuvo apmokėtos laiku: iki sutartyje ar sąskaitoje – faktūroje numatyto termino. Tuomet, remiantis teorinėje dalyje apibūdintu metodu, tradicinėje 2411 sąskaitoje Pirkėjai būtų galima išskirti 24118 subsąskaitą *Kontroliuotinos skolos*. Tiesioginio abejotinių skolų pripažinimo būdo naudojimas užtikrins griežtą pirkėjų įsiskolinimo kontrolę, sudarys sąlygas laiku identifikuoti abejotinas skolas ir taip atvaizduoti teisingą informaciją bendrovės balanse.

Apibendrinant UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su pirkėjais ir tiekėjais apskaitos analizę galima teigti, kad įmonė atsiskaitymų su pirkėjais apskaitai naudoja 2411 Pirkėjai sąskaitų plano sąskaitas. UAB „Bandelė“, vykdydama atsiskaitymų su tiekėjais apskaitą, paprastai naudoja tokias sąskaitas: 2021 Išankstiniai apmokėjimai tiekėjams, 2435 Atskaitingi asmenys, 443 Skolos tiekėjams. Esant reikalui šios sąskaitos detalizuojamos. Pirkėjų įsiskolinimo sąskaita detalizuojama pagal pardavimų pobūdį, t. y. kas buvo parduota prekės ar paslaugos. Visos kitos sąskaitos detalizuojamos pagal žaliavų pobūdį, o perkamos paslaugos taip pat išskiriamos atskirai.

IŠVADOS

Apibendrinant galima daryti tokias išvadas:

1. Atsiskaitymai suprantami, kaip atlyginimas už suteiktas prekes ir paslaugas, paprastai atliekamas pinigais. Egzistuoja didelė įvairovė atsiskaitymo formų ir priemonių. Visuotinai priimta visus atsiskaitymus skirstyti į atsiskaitymus grynais ir ne grynais pinigais. Tinkamas atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais organizavimas sudaro palankias verslo vystymo sąlygas, nes užtikrina sklandų įmonės darbą, gerą mokumo būklę, o kartais net ir nemokamą finansavimą svetimais pinigais. Dėl šios priežasties atsiskaitymai su tiekėjais ir pirkėjais turi būti suderinti tarpusavyje tokiu būdu, kad pinigų apyvartos ciklas būtų minimalus ar net neigiamas. Tai užtikrina efektyvią įmonės veiklą, pagerina apyvartinio kapitalo judėjimą.

2. Atsiskaitymų su pirkėjais ar tiekėjais operacijų registravimas apskaitoje apima daugybę sąskaitų. Kadangi galimos skirtingos atsiskaitymų formos, skiriasi ir operacijų registravimas įmonės apskaitoje. Pirkėjams atsiskaitant už prekes prekių pirkimo metu iš karto įmonės apskaitoje padidėja pinigų sąskaitos likutis. Jei prekės perkamos skolon, didėja skolos tiekėjams. O prekes pirkėjui parduodant skolon, didėja pirkėjų skolos. Siekiant įvertinti, kaip efektyviai įmonėje valdomi atsiskaitymai su pirkėjais ir tiekėjais, svarbu nustatyti, kaip greitai padaro apyvartą pirkėjų įsipareigojimai ir įsiskolinimas tiekėjams. Apskaičiavus įsiskolinimo tiekėjams ir pirkėjų įsiskolinimo apyvartumo trukmes, galima nustatyti veiklos ir finansinį ciklus, kurie parodo, per kokį laiką investuoti įmonės pinigai vėl paverčiami pinigais.

3. UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su pirkėjais apskaitai naudoja 2411 Pirkėjai sąskaitų plano sąskaitas. Bendrovė atsiskaitymų su tiekėjais apskaitai paprastai naudoja tokias sąskaitas: 2021 Išankstiniai apmokėjimai tiekėjams, 2435 Atskaitingi asmenys, 443 Skolos tiekėjams. Esant reikalui šios sąskaitos detalizuojamos. Pirkėjų įsiskolinimo sąskaita detalizuojama pagal pardavimų pobūdį, t. y. kas buvo parduota prekės ar paslaugos. Kitos sąskaitos detalizuojamos pagal perkamų ar parduodamų žaliavų pobūdį, o perkamos paslaugos taip pat išskiriamos atskirai.

4. Visi atsiskaitymai UAB „Bandelė“ dažniausiai vyksta ne grynais, t. y. per įmonės banko sąskaitą. Su tiekėjais ir pirkėjais yra sudaryto ilgalaikės darbo sutartys, kuriose numatyti skolų apmokėjimo terminai. Atsiskaitymo su tiekėjais terminai svyruoja nuo 30 iki 60 dienų, tuo tarpu, kai pirkėjai su bendrove privalo atsiskaityti per 10 – 60 dienų, priklausomai nuo pirkėjo lojalumo ir mokumo būklės. UAB „Bandelė“ pirkėjų įsiskolinimas sudaro trečdalį nuo viso įmonės trumpalaikio turto. Tai parodo, kad įmonės pirkėjų įsiskolinimuose įšaldyta didelė dalis įmonės turto. Įmonės įsiskolinimas tiekėjams taip pat yra viena didžiausių bendrovės trumpalaikių įsiskolinimų dalių. 2016 metais analizuojamos bendrovės pirkėjų įsiskolinimas buvo 0,1 mln. eurų didesnis už įmonės įsiskolinimą tiekėjams. Įvertinus įmonės įsiskolinimo tiekėjams ir pirkėjų

įsiskolinimo apyvartumo rodiklius nustatyta, kad vidutinė pirkėjų atsiskaitymo trukmė 2016 metais sudarė 71 dieną, o tai yra daug ilgiau, nei įmonės nustatytas atsiskaitymo terminas su klientais. Nepakankama sąskaitų apmokėjimo kontrolė neigiamai veikia atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais efektyvumą, nes, kaip parodė finansinis ciklas, daugiau kaip 66 proc. veiklos ciklo bendrovė apmoka savo lėšomis. Siekiant sumažinti šį rodiklį būtina griežčiau kontroliuoti pirkėjų sąskaitų apmokėjimą.

REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į padarytas išvadas, galimi tokie pasiūlymai UAB „Bandelė“ atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais apskaitos tobulinimui:

1. Siekiant padaryti, kad pirkėjai greičiau grąžintų skolas būtų galima naujiems ir nepatikimiems pirkėjams taikyti išankstinį mokėjimą, o lojaliems pirkėjams pasiūlyti nuolaidas už atsiskaitymus greičiau termino.

2. Atsižvelgiant į tai, kad įmonės pirkėjų įsiskolinimai sudaro reikšmingas sumas, apskaitos politikoje nustatyti abejotinų skolų pripažinimo, apskaitos ir pateikimo finansinėse ataskaitose ypatumus, siūlant taikyti tiesioginį abejotinų skolų nustatymo būdą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Aleknevičienė, V. (2009). Įmonės finansų valdymas. Kaunas: Spalvų kraitė.
2. Balčiūnaitė, S. (2017). Gryniesiems pinigams vėl planuojamas apynasris. [Žiūrėta 2017 m. kovo 23 d.] Prieiga per internetą: <http://www.bns.lt/topic/1911/news/52266237/print/true/>
3. Bikienė, J., Pučkienė, D. (2012) Buhalterinė apskaita: teorija ir praktika. Vilnius : Mykolo Romerio universitetas.
4. Buckiūnienė, O. (2013) Verslo finansų valdymas. Vilnius: Vilniaus kolegija.
5. Būdvytienė, D. (2004) Kaip atlikti inventORIZACIJĄ ir dokumentuoti jos rezultatus. Vilnius: UAB „Pačiolis“.
6. Civilka, M., Lamanaskas, T., Osinaitė, G., Sauliūnas, D., Štītīlis, D. Toliušis S., Ulevičius, L. (2004). Informacinių technologijų teisė. Vilnius: NVO teisės institutas.
7. Černius, G. (2014) Įmonės finansų valdymo pagrindai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
8. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. 2012. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
9. Deveikis, G. (2008). Tarpinės finansinės atskaitomybės rengimas – nauda ar papildomas rūpestis? Prieiga per internetą: [Žiūrėta 2017 m. sausio 17 d.] Prieiga per internetą: http://www.teisescentras.lt/index.php/lt/_PASIRUOSKIME_FINANSINEI_ATSKAITOMYBEI_IS_ANKSTO_3_d
10. Ekspertizė. ES šalių patirtis: grynųjų ribojimas nėra efektyvi kovos su šešėliu priemonė. [Žiūrėta 2017 m. sausio 23 d.] Prieiga per internetą: <http://www.llri.lt/naujienos/ekonominė-politika/finansai-pinigu-politika/ekspertize-es-saliu-patirtis-grynuju-ribojimas-nera-efektyvi-kovos-su-seseliu-priemone/lrinka>
11. Gronskas, V. (2007). Ekonominė analizė. Kaunas: Technologija.
12. Gudavyčius, S. (2015) Imasi atsiskaitymo grynaisiais ribojimo. [Žiūrėta 2016 m. gruodžio 2 d.] Prieiga per internetą: <http://vz.lt/article/2015/3/17/imasi-atsiskaitymo-grynaisiais-ribojimo>
13. Guptor, M. (2013). Debitorinių skolų administravimas – nebuhalterinis buhalterio darbas. . [Žiūrėta 2016 m. gruodžio 22 d.] Prieiga per internetą: <http://www.teisesforumas.lt/mokesciu-ir-finansu-teise/2185-debitoriniu-skolu-administravimas-nebuhalterinis-buhalterio-darbas.html>
14. IVPMĮ „AGROVERSLO KORPORACIJA“ (2011). Finansų valdymo ir apskaitos skyriaus veikla. [Žiūrėta 2016 m. gruodžio 2 d.] Prieiga per internetą: http://www.imituok.asu.lt/docs/Finansai/Finansu_valdymo_ir_apskaitos_skyriaus_rinkinys_2011.pdf

15. Juozaitienė, L. (2008). Įmonės finansai: analizė ir valdymas. Šiauliai: VšĮ Šiaulių Universiteto leidykla.
16. Juškevičiūtė, A. Kvekšienė, M. (2016). Ataskaitinio laikotarpio pabaigos apskaitos procedūros teoriniu aspektu. Mokslas ir studijos 2016: teorija ir praktika.
17. Juškevičiūtė, A., Kvekšienė, M. (2016). Ataskaitinio laikotarpio pabaigos apskaitos procedūros teoriniu aspektu. Mokslas ir studijos 2016: teorija ir praktika.
18. Kalčinskas, G. (2013) Buhalterinės apskaitos pagrindai. Vilnius: Pačiolis.
19. Kanapickienė, R., Rudžionienė, K. Jefimovas, B. (2006) Įmonių apskaita. Kauna: VU KHF.
20. Kancerevyčius, G. (2009). Finansai ir investicijos. Kaunas: „Smaltijos“ leidykla.
21. Kardelis, K. (2007) Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai: Liucilijus.
22. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas. [Žiūrėta 2017 m. sausio 24 d.] Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.43178AA9832E/hMIYFfoVxx>
23. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas. [Žiūrėta 2016 m. sausio 30 d.] Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EB34933E485>
24. Liniauskaitė, R. (2013). Finansų analizės praktinės užduotys: Klaipėda: Klaipėdos Universiteto leidykla.
25. LR Civilinis kodeksas. [Žiūrėta 2016 m. sausio 7 d.] Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=494152
26. LR mokėjimų įstatymas. [Žiūrėta 2015 m. gruodžio 2 d.] Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=450051&p_tr2=2
27. LR paprastųjų ir įsakomųjų vekselių įstatymas. [Žiūrėta 2016 m. sausio 7 d.] Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.77011/JHsmDfSZNk>
28. Mackevičius, J., Poškaiė, D., Villis L. (2011) Finansinė analizė. Vilnius, Mykolo Romerio universitetas.
29. Mamonov, M., Pestova, A., Solntsev, O. (2011) The Cult of Cash in Russia. Problems of Economic Transition, Vol. 54.
30. Martinkus, B., Žilinskas, J. V. (2008) Ekonomikos pagrindai. Kaunas: Technologija.
31. Mazzotta, B., Chakravorti, Bh. (2014) Who pays more to use cash? Journal of Payments Strategy & Systems, Vol. 8, 94 – 107.
32. McCallion, R., Warner, A. (2009). Smulkaus verslo pinigų srautas. Vilnius: Conto liter.
33. Pavyzdinis sąskaitų planas. (redakcija su pakeitimais, priimtais iki 2016 m. sausio 28 d.). [Žiūrėta 2017 m. kovo 7 d.] Prieiga per internetą: Prieiga per internetą: <http://www.bankrotodep.lt/assets/Veiklos-sritys/Apskaita/VAS/Priimti-standartai/Pavyzdinis-saskaitu-planassupakeitimais20160128-5-red.pdf>

34. Poteet, J., Purches, F. (2011) The cash payments answer: Are we asking the right question? *Journal of Payments Strategy & Systems*. Vol. 5
35. Prapiestis, J. (2002). *Namų advokatas*. Vilnius: Teis. informacijos centras.
36. Quinn, St., Roberds, W. (2008). The Evolution of the Check as a Means of Payment: A Historical Survey. *Economic Review*, Vol. 93.
37. Sumanjeet, S. (2009). Mergence of payment systems in the age of electronic commerce: the state of art. *Asia Pacific Journal of Finance & Banking Research*, Vol. 3.
38. Šatas, J. (2006). *Tarptautiniai atsiskaitymai: teisiniai pagrindai ir praktika*. Vilnius: Eugrimas.
39. Valužis, K. (2001). *Apskaitos problemos*. Vilnius: UAB „Viltis“.
40. Vaškelaitis, V. (2001). *Piniginiai atsiskaitymai: teorija ir praktika*. Vilnius: Eugrimas.
41. Verseckas, D. (2015). Vėluojantys atsiskaitymai tampa tendencija. [Žiūrėta 2016 m. gruodžio 7 d.] Prieiga per internetą: <http://vz.lt/vadyba/finansai-apskaita/2015/08/17/veluojantys-atsiskaitymai-tampa-tendencija>
42. Vertybinių popierių birža NASDAQ OMX. Įmonių finansinė analizė. Rodiklių skaičiavimo metodika. Vilnius, 2010. [Žiūrėta 2016 m. gruodžio 23 d.] Prieiga per internetą: http://www.nasdaqomxbaltic.com/files/vilnius/leidiniai/Rodikliu_skaiciavimo_metodika-final.pdf

PRIEDAI

UAB „Bandelė“ balansas

Straipsniai	2012	2013	2014	2015	2016
Ilgalaikis turtas	603386	943107	4074343	3659804	3463230
Nematerialusis turtas	2874	3272	3554	3476	3054
Materialusis turtas	572668	932655	4005149	3596183	3401198
Finansinis turtas	27844	7181	65640	60145	58978
Trumpalaikis turtas	4404667	4571445	5608171	5858930	6083345
Atsargos ir nebaigtos vykdyti sutartys	2738738	2754024	3627809	3720187	3840930
Per vienerius metus gautinos sumos	1659957	1804761	1884796	2033620	2130156
Kitas trumpalaikis turtas	0	0	0	0	0
Pinigai ir pinigų ekvivalentai	5971	12660	95566	105123	112260
Turto iš viso	5008053	5514552	9682514	9518734	9546575
Nuosavas kapitalas	2176067	2689380	2784385	3370691	3974574
Kapitalas	753012	753012	753012	753012	753012
Perkainojimo rezervas	0	0	0		
Rezervai	515481	515481	108777	108777	108777
Nepaskirstytasis pelnas (nuostoliai)	907574	1420887	1922596	2508902	3112785
Dotacijos, subsidijos	0	0	0	0	0
Mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	2831986	2825173	6898129	6148044	5572001
<i>Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareig.</i>	11625	351952	2301037	1782291	1407814
Finansinės skolos	11625	351952	2301037	1782291	1407814
<i>Per viener. metus mokėt. sumos ir trump. įsipar.</i>	2820360	2473221	4597092	4365753	4164187
Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis	8524	9666	638621	471559	489708
Finansinės skolos	800907	1002042	1301454	1301438	1317446
Skolos tiekėjams	1602847	1180636	1934488	1980142	1982590
Gauti išankstiniai apmokėjimai	4726	7287	14067	19201	19480
Pelno mok. įsipareigojimai	87075	10690	24498	52342	66233
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	4514	3809	6640	8234	11242
Atidėjiniai	8289	10772	28085	33735	63760
Kitos mokėtinos sumos ir trumpal. įsipareig.	303479	248318	649239	499102	213727
Nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų iš viso	5008053	5514552	9682514	9518734	9546575

UAB „Bandelė“ pelno (nuostolių) ataskaita

Rodikliai	2012	2013	2014	2015	2016
Pardavimo pajamos	8199301	9413215	10103904	10342902	10941733
Pardavimo savikaina	6720813	7952698	8346552	8745935	9182134
Bendrasis pelnas (nuostoliai)	1478488	1460516	1757352	1596967	1759599
Veiklos sąnaudos	848655	811064	1059933	1057696	1168319
Tipinės veiklos pelnas (nuostoliai)	629833	649453	697419	539271	591281
Kitos veiklos pajamos (sąnaudos)	2832	6624	11949	13427	11743
Finansinės veiklos pajamos (sąnaudos)	-45604	-47385	-22709	-22434	-22680
Įprastinės veiklos pelnas	587061	608691	686660	530264	580343
Pagautė	0	0	0	0	0
Netekimai	0	0	0	0	0
Pelnas (nuostoliai) prieš apmokestinimą	587061	608691	686660	702902	743599
Pelno mokestis	106435	95379	128262	116597	139715
Grynasis pelnas (nuostoliai)	480626	513312	558398	586305	603884

3 priedas

UAB „Bandelė“ 2012 – 2016 metų balanso dinamika

Straipsniai	2012	2013	2014	2015	2016	2013 lyginant su 2012		2014 lyginant su 2013		2015 lyginant su 2014		2016 lyginant su 2015	
						eur	proc.	eur	proc.	eur	proc.	eur	proc.
Ilgalaikis turtas	603386	943107	4074343	3659804	3463230	339721	56,30	3131235	332,01	-414539	-10,17	-196574	-5,37
Nematerialusis turtas	2874	3272	3554	3476	3054	398	13,84	282	8,62	-78	-2,20	-422	-12,13
Materialusis turtas	572668	932655	4005149	3596183	3401198	359987	62,86	3072494	329,44	-408966	-10,21	-194985	-5,42
Finansinis turtas	27844	7181	65640	60145	58978	-20663	-74,21	58459	814,10	-5495	-8,37	-1167	-1,94
Trumpalaikis turtas	4404667	4571445	5608171	5858930	6083345	166778	3,79	1036726	22,68	250759	4,47	224415	3,83
Atsargos ir nebaigtos vykdyti sutartys	2738738	2754024	3627809	3720187	3840930	15286	0,56	873785	31,73	92378	2,55	120742	3,25
Per vienerius metus gautinos sumos	1659957	1804761	1884796	2033620	2130156	144804	8,72	80035	4,43	148824	7,90	96536	4,75
Kitas trumpalaikis turtas	0	0	0	0	0								
Pinigai ir pinigų ekvivalentai	5971	12660	95566	105123	112260	6688	112,01	82907	654,88	9557	10,00	7137	6,79
Turto iš viso	5008053	5514552	9682514	9518734	9546575	506499	10,11	4167962	75,58	-163780	-1,69	27841	0,29
Nuosavas kapitalas	2176067	2689380	2784385	3370691	3974574	513312	23,59	95006	3,53	586305	21,06	603884	17,92
Kapitalas	753012	753012	753012	753012	753012	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Perkainojimo rezervas	0	0	0										
Rezervai	515481	515481	108777	108777	108777	0	0,00	-406704	-78,90	0	0,00	0	0,00
Nepaskirstytasis pelnas (nuostoliai)	907574	1420887	1922596	2508902	3112785	513312	56,56	501710	35,31	586305	30,50	603884	24,07
Dotacijos, subsidijos	0	0	0	0	0								
Mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	2831986	2825173	6898129	6148044	5572001	-6813	-0,24	4072956	144,17	-750085	-10,87	-576043	-9,37
<i>Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareig.</i>	<i>11625</i>	<i>351952</i>	<i>2301037</i>	<i>1782291</i>	<i>1407814</i>	<i>340327</i>	<i>2927,45</i>	<i>1949085</i>	<i>553,79</i>	<i>-518746</i>	<i>-22,54</i>	<i>-374477</i>	<i>-21,01</i>
Finansinės skolos	11625	351952	2301037	1782291	1407814	340327	2927,45	1949085	553,79	-518746	-22,54	-374477	-21,01
<i>Per viener. metus mokēt. sumos ir trump. įsipar.</i>	<i>2820360</i>	<i>2473221</i>	<i>4597092</i>	<i>4365753</i>	<i>4164187</i>	<i>-347140</i>	<i>-12,31</i>	<i>2123871</i>	<i>85,87</i>	<i>-231339</i>	<i>-5,03</i>	<i>-201566</i>	<i>-4,62</i>
Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis	8524	9666	638621	471559	489708	1142	13,40	628954	6506,63	-167062	-26,16	18149	3,85
Finansinės skolos	800907	1002042	1301454	1301438	1317446	201135	25,11	299413	29,88	-16	0,00	16008	1,23
Skolos tiekėjams	1602847	1180636	1934488	1980142	1982590	-422211	-26,34	753852	63,85	45654	2,36	2449	0,12
Gauti išankstiniai apmokėjimai	4726	7287	14067	19201	19480	2562	54,21	6779	93,03	5134	36,50	279	1,45
Pelno mok. įsipareigojimai	87075	10690	24498	52342	66233	-76385	-87,72	13809	129,18	27843	113,65	13892	26,54
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	4514	3809	6640	8234	11242	-705	-15,61	2831	74,31	1594	24,00	3009	36,54
Atidėjiniai	8289	10772	28085	33735	63760	2484	29,97	17312	160,71	5651	20,12	30024	89,00
Kitos mokėtinos sumos ir trumpal. įsipareig.	303479	248318	649239	499102	213727	-55161	-18,18	400921	161,45	-150137	-23,13	-285375	-57,18
Nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų iš viso	5008053	5514552	9682514	9518734	9546575	506499	10,11	4167962	75,58	-163780	-1,69	27841	0,29

4 lentelė

UAB „Bandelė“ 2012 – 2016 metų pelno (nuostolių) ataskaitos dinamika

Rodikliai	2012	2013	2014	2015	2016	2013 lyginant su 2012		2014 lyginant su 2013		2015 lyginant su 2014		2016 lyginant su 2015	
						eur	proc.	eur	proc.	eur	proc.	eur	proc.
Pardavimo pajamos	8199301	9413215	10103904	10342902	10941733	1213914	14,81	690689	7,34	238998	2,37	598831	5,79
Pardavimo savikaina	6720813	7952698	8346552	8745935	9182134	1231886	18,33	393854	4,95	399383	4,79	436199	4,99
Bendrasis pelnas (nuostoliai)	1478488	1460516	1757352	1596967	1759599	-17972	-1,22	296836	20,32	-160385	-9,13	162632	10,18
Veiklos sąnaudos	848655	811064	1059933	1057696	1168319	-37591	-4,43	248869	30,68	-2236	-0,21	110622	10,46
Tipinės veiklos pelnas (nuostoliai)	629833	649453	697419	539271	591281	19619	3,12	47967	7,39	-158148	-22,68	52010	9,64
Kitos veiklos pajamos (sąnaudos)	2832	6624	11949	13427	11743	3792	133,90	5325	80,39	1478	12,37	-1684	-12,54
Finansinės veiklos pajamos (sąnaudos)	-45604	-47385	-22709	-22434	-22680	-1781	3,90	24676	-52,08	275	-1,21	-247	1,10
Įprastinės veiklos pelnas	587061	608691	686660	530264	580343	21631	3,68	77968	12,81	-156396	-22,78	50079	9,44
Pagautė	0	0	0	0	0								
Netekimai	0	0	0	0	0								
Pelnas (nuostoliai) prieš apmokestinimą	587061	608691	686660	702902	743599	21631	3,68	77968	12,81	16242	2,37	40696	5,79
Pelno mokestis	106435	95379	128262	116597	139715	-11056	-10,39	32883	34,48	-11665	-9,09	23118	19,83
Grynasis pelnas (nuostoliai)	480626	513312	558398	586305	603884	32687	6,80	45085	8,78	27908	5,00	17578	3,00

5 priedas

UAB „Bandelė“ balanso struktūra

Straipsniai	2012		2013		2014		2015		2016	
	eur.	Lyg. svoris, proc.	eur.	Lyg. svoris, proc.	eur.	Lyg. svoris, proc.	eur.	Lyg. svoris, proc.	eur.	Lyg. svoris, proc.
Ilgalaikis turtas	603386	12,05	943107	17,10	4074343	42,08	3659804	38,45	3463230	36,28
Nematerialusis turtas	2874	0,06	3272	0,06	3554	0,04	3476	0,04	3054	0,03
Materialusis turtas	572668	11,43	932655	16,91	4005149	41,36	3596183	37,78	3401198	35,63
Finansinis turtas	27844	0,56	7181	0,13	65640	0,68	60145	0,63	58978	0,62
Trumpalaikis turtas	4404667	87,95	4571445	82,90	5608171	57,92	5858930	61,55	6083345	63,72
Atsargos ir nebaigtos vykdyti sutartys	2738738	54,69	2754024	49,94	3627809	37,47	3720187	39,08	3840930	40,23
Per vienerius metus gautinos sumos	1659957	33,15	1804761	32,73	1884796	19,47	2033620	21,36	2130156	22,31
Kitas trumpalaikis turtas	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Pinigai ir pinigų ekvivalentai	5971	0,12	12660	0,23	95566	0,99	105123	1,10	112260	1,18
Turto iš viso	5008053	100,00	5514552	100,00	9682514	100,00	9518734	100,00	9546575	100,00
Nuosavas kapitalas	2176067	43,45	2689380	48,77	2784385	28,76	3370691	35,41	3974574	41,63
Kapitalas	753012	15,04	753012	13,65	753012	7,78	753012	7,91	753012	7,89
Perkainojimo rezervas	0	0,00	0	0,00	0	0,00		0,00		0,00
Rezervai	515481	10,29	515481	9,35	108777	1,12	108777	1,14	108777	1,14
Nepaskirstytasis pelnas (nuostoliai)	907574	18,12	1420887	25,77	1922596	19,86	2508902	26,36	3112785	32,61
Dotacijos, subsidijos	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	2831986	56,55	2825173	51,23	6898129	71,24	6148044	64,59	5572001	58,37
Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareig.	11625	0,23	351952	6,38	2301037	23,76	1782291	18,72	1407814	14,75
Finansinės skolos	11625	0,23	351952	6,38	2301037	23,76	1782291	18,72	1407814	14,75
Per viener.metus mokėt.sumos ir trump.įsipar.	2820360	56,32	2473221	44,85	4597092	47,48	4365753	45,86	4164187	43,62
Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis	8524	0,17	9666	0,18	638621	6,60	471559	4,95	489708	5,13
Finansinės skolos	800907	15,99	1002042	18,17	1301454	13,44	1301438	13,67	1317446	13,80
Skolos tiekėjams	1602847	32,01	1180636	21,41	1934488	19,98	1980142	20,80	1982590	20,77
Gauti išankstiniai apmokėjimai	4726	0,09	7287	0,13	14067	0,15	19201	0,20	19480	0,20
Pelno mok. įsipareigojimai	87075	1,74	10690	0,19	24498	0,25	52342	0,55	66233	0,69
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	4514	0,09	3809	0,07	6640	0,07	8234	0,09	11242	0,12
Atidėjiniai	8289	0,17	10772	0,20	28085	0,29	33735	0,35	63760	0,67
Kitos mokėtinos sumos ir trumpal.įsipareig.	303479	6,06	248318	4,50	649239	6,71	499102	5,24	213727	2,24
Nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų iš viso	5008053	100,00	5514552	100,00	9682514	100,00	9518734	100,00	9546575	100,00

UAB „Bandelė“ pelno (nuostolių) ataskaitos struktūra

Rodikliai	2012		2013		2014		2015		2016	
	Eur	Lyg. svoris proc.	Eur	Lyg. svoris proc.	Eur	Lyg. svoris proc.	Eur	Lyg. svoris proc.	Eur	Lyg. svoris proc.
Pardavimo pajamos	8199301	100,00	9413215	100,00	10103904	100,00	10342902	100,00	10941733	100,00
Pardavimo savikaina	6720813	81,97	7952698	84,48	8346552	82,61	8745935	84,56	9182134	83,92
Bendrasis pelnas (nuostoliai)	1478488	18,03	1460516	15,52	1757352	17,39	1596967	15,44	1759599	16,08
Veiklos sąnaudos	848655	10,35	811064	8,62	1059933	10,49	1057696	10,23	1168319	10,68
Tipinės veiklos pelnas (nuostoliai)	629833	7,68	649453	6,90	697419	6,90	539271	5,21	591281	5,40
Kitos veiklos pajamos (sąnaudos)	2832	0,03	6624	0,07	11949	0,12	13427	0,13	11743	0,11
Finansinės veiklos pajamos (sąnaudos)	-45604	-0,56	-47385	-0,50	-22709	-0,22	-22434	-0,22	-22680	-0,21
Įprastinės veiklos pelnas	587061	7,16	608691	6,47	686660	6,80	530264	5,13	580343	5,30
Pagautė	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Netekimai	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Pelnas (nuostoliai) prieš apmokestinimą	587061	7,16	608691	6,47	686660	6,80	702902	6,80	743599	6,80
Pelno mokestis	106435	1,30	95379	1,01	128262	1,27	116597	1,13	139715	1,28
Grynasis pelnas (nuostoliai)	480626	5,86	513312	5,45	558398	5,53	586305	5,67	603884	5,52

Atsiskaitymų su tiekėjais ir pirkėjais efektyvumo vertinimo rodikliai

Rodiklis	2012	2013	2014	2015	2016
Pardavimai	8199301	9413215	10103904	10342902	10941733
Įsipareigojimai tiekėjams	1602847	1180636	1934488	1980142	1982590
Pirkėjų įsiskolinimas	1659957	1804761	1884796	2033620	2130156
Atsargos	2738738	2754024	3627809	3720187	3840930
Apyvartumo rodikliai					
Įsiskolinimo tiekėjams apyvartumas, kartais	5,12	7,97	5,22	5,22	5,52
Įsiskolinimo tiekėjams apyvartumas, dienomis	71,35	45,78	69,88	69,88	66,14
Pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas, kartais	4,94	5,22	5,36	5,09	5,14
Pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas, dienomis	73,89	69,98	68,09	71,77	71,06
Atsargų apyvartumas, dienomis	121,92	106,79	131,05	131,29	128,13
Ciklo rodikliai					
Veiklos ciklas	195,81	176,77	199,14	203,05	199,19
Finansinis ciklas	124,46	130,99	129,26	133,17	133,05